

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА
Факультет фінансів

Кафедра фінансів імені Віктора Федосова

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА

«Митна справа»

ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ

07 «Управління та адміністрування»

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ

072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Форма навчання: _____ денна (очна) _____

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему «Митна політика України та напрями її удосконалення в умовах кризових
потрясінь»

здобувача _____ Вовчко Вероніки Андріївни _____

Науковий керівник: к.е.н., проф. Гапонюк М.А.

**Робота допущена до захисту перед екзаменаційною комісією
з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувач кафедри: д.е.н., проф. Буряченко А.Є.

Київ 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1.ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ	6
1.1 Взаємозв'язок митної політики з іншими державними політиками	6
1.2 Сутність, функції та завдання митної політики	13
1.3 Нормативно-правове регулювання митної діяльності.....	19
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ	26
2.1 Основні показники митної політики України	26
2.2 Роль митної політики в зовнішньоекономічній діяльності України.....	35
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ	46
3.1 Проблеми інтеграції митної системи України до ЄС: виклики та перешкоди .	46
3.2 Реформа митної політики України: перспективи інтеграції в митний простір ЄС.....	51
ВИСНОВКИ	58
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	61

ВСТУП

Актуальність теми. Митна політика є важливим елементом економічної політики держави, оскільки вона впливає на зовнішньоторговельні відносини, конкурентоспроможність національної економіки та наповнення бюджету. В сучасних умовах глобалізації та інтеграції України до європейського економічного простору митне регулювання стає ключовим інструментом реалізації державних стратегій. Зважаючи на виклики, пов'язані з реформуванням митної системи, необхідним є комплексний аналіз її сучасного стану та перспектив розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У наукових працях представлено широкий спектр науковців, які здійснювали ґрунтовні дослідження у сфері митної політики. Зокрема, значний доробок у сфері дослідження змін в національному законодавстві, внесених в період воєнного стану, з акцентом на їх відповідність та адаптацію до вимог Угоди про асоціацію між Україною та ЄС у сфері митного регулювання має Л.М.Дорофєєва, Гребельник О.П. досліджував еволюцію митної політики України та основні зміни, які відбулись в період економічних потрясінь, Герчаківський С.Д., Крисовтий А.І. розглядали основні нововведення та зміни у зв'язку Європейською інтеграцією. Змінами в митній політиці та системі також цікавились: Бороденко Т.М., Гапонюк М.А., Пашко П. В., Бережнюк І. Г.

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є аналіз сучасного стану митної політики України, визначення її проблемних аспектів та розробка напрямів удосконалення в контексті кризових потрясінь.

Завдання дослідження:

1. Розглянути взаємозв'язок митної політики з іншими державними політиками та її місце в системі державного регулювання економіки.
2. Визначити сутність, функції та основні завдання митної політики.
3. Дослідити нормативно-правове регулювання митної діяльності в Україні та його відповідність міжнародним стандартам.
4. Проаналізувати основні показники митної політики України та їхній вплив на економічний розвиток держави.

5. Визначити роль митної політики у зовнішньоекономічній діяльності України та її значення для інтеграції в міжнародні ринки.

6. Окреслити основні проблеми митної політики України та бар'єри на шляху її реформування.

7. Запропонувати напрями удосконалення митної політики України в контексті європейської інтеграції.

Об'єктом дослідження є митна політика України та напрями її удосконалення в умовах кризових потрясінь.

Предметом дослідження є механізми реалізації митної політики, її вплив на економічний розвиток та міжнародну торгівлю.

Методи дослідження. У процесі дослідження митної політики України використовувалися різні методи аналізу, що забезпечили комплексний підхід до оцінки її сучасного стану. Зокрема, застосовано метод порівняльного аналізу, який дозволив визначити особливості митної політики України у співвідношенні з міжнародними стандартами. Статистичний метод використовувався для аналізу основних показників митних надходжень і їхньої динаміки в різні періоди. Метод системного аналізу сприяв розгляду митної політики як частини загальної економічної політики держави. Крім того, застосовано нормативно-правовий метод для вивчення законодавчої бази та міжнародних угод, що регулюють митну сферу. Отримані результати дозволяють сформулювати рекомендації щодо удосконалення митної політики України в умовах кризових потрясінь.

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів. Теоретичне значення кваліфікаційної бакалаврської роботи полягає у систематизації знань про митну політику та її роль у державному регулюванні економіки. Практичне значення полягає у можливості використання отриманих результатів для вдосконалення митної політики, митного регулювання та покращення зовнішньоекономічних відносин України.

Інформаційна база дослідження базується на нормативно-правових актах України, статистичних даних, міжнародних угодах, звітах митних органів та наукових публікаціях з питань митної політики.

Апробація матеріалів кваліфікаційної бакалаврської роботи. Матеріали роботи апробовано на Міжнародній наукова-практичній конференції студентів та дослідників "Фінансові інструменти та стратегії післявоєнного відродження України", 15 травня 2025 року (м.Бремен, м.Київ), а також конференції «Трансформація фінансової системи України: інноваційні орієнтири для післявоєнного відродження» кафедри фінансів імені Віктора Федосова у рамках 92-ої щорічної студентської наукової конференції «Інноваційні рішення для відродження України у парадигмі глобальної конкурентоспроможності», 14 травня 2025 року у Київському національному економічному університету імені Вадима Гетьмана.

Структура роботи. Кваліфікаційна бакалаврська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг роботи 60 сторінок. Список використаних джерел налічує 66 найменувань. До складу роботи входить: 16 рисунків та 2 таблиці.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

1.1 Взаємозв'язок митної політики з іншими державними політиками

У правовій державі ключовим завданням влади є гарантування та забезпечення прав людини. Кожен громадянин має свободу вибору у сфері економічних, політичних і соціальних інтересів, а також засобів їх реалізації, за умови дотримання чинного законодавства. Якщо в громадянському суспільстві існує безліч різних інтересів, то держава залишається єдиним цілісним утворенням. Вона не може функціонувати за принципом хаотичної зміни курсів і слугування різним групам інтересів.

Формування ефективної економічної політики є ключовим завданням держави, оскільки вона визначає стратегічні напрями розвитку країни, забезпечує макроекономічну стабільність та сприяє інтеграції у світову економічну систему. Основою економічної політики держави мають бути чітко визначені стратегічні напрями розвитку, адже без цього вона втрачає свою послідовність і ефективність. Важливим фактором державної економічної політики є врахування спільних інтересів громадян та відображення волі більшості. Це передбачає прозорість, законодавче закріплення та організаційну визначеність політичного курсу.

Економічна політика являє собою комплекс науково обґрунтованих та продуманих заходів, спрямованих на вплив і коригування економічних процесів у країні. Її мета – досягнення конкретних стратегічних цілей у господарській сфері.

Існує багато трактувань поняття «державна економічна політика».[1, 2] Загалом це можна розглядати як спрямований вплив на економічні процеси на рівні всієї країни та окремих секторів, створення та вдосконалення умов для розвитку економіки у відповідності з особливостями суспільного устрою. У численних наукових працях терміни «державна економічна політика» та «державне регулювання економіки» нерідко використовуються як синоніми. Проте більш

коректним є твердження, що економічна політика слугує основою, на якій формується система державного впливу на економічні процеси.

Важливою складовою цієї політики є митна політика, яка виконує не лише фіскальні, а й регуляторні функції, впливаючи на зовнішньоторговельну діяльність, конкурентоспроможність національної економіки та її інвестиційну привабливість.

Економічна політика держави охоплює комплекс заходів, спрямованих на регулювання та стимулювання економічних процесів з метою забезпечення сталого розвитку та добробуту населення.

Відповідно до ст. 10 Господарського кодексу України, до головних напрямків економічної політики належать (Рис.1.1):

Рисунок 1.1 - Основні напрямки економічної політики

Джерело: побудовано автором на основі [3]

Структурно-галузева політика, яка орієнтована на сприяння прогресивним змінам у структурі економіки, поліпшення взаємозв'язків між галузями та внутрішньогалузевих пропорцій, а також на стимулювання розвитку ключових для науково-технічного прогресу секторів, сприяє конкурентоспроможності національної продукції та підвищенню життєвого рівня громадян. До її компонентів належать промислова, аграрна, будівельна політика та інші напрямки, де держава здійснює конкретні стимули та підтримку для розвитку.

Інвестиційна політика, орієнтована на створення сприятливих умов для залучення та концентрації капіталу, необхідного для розширеного відтворення основних виробничих фондів, зокрема в пріоритетних галузях. Важливим аспектом є контроль та ефективне використання цих коштів.

Амортизаційна політика спрямована на забезпечення оптимальних умов для процесу відтворення основних засобів виробництва та інших фондів на новітній технічній основі, підтримуючи сталий розвиток економіки [4].

Політика інституційних перетворень фокусується на створенні багатуукладної економічної системи через зміни у власності, приватизацію та націоналізацію, розвиток різних форм господарювання, а також на державній підтримці та захисті ефективних економічних структур [5].

Цінова політика включає регулювання державою відносин між суб'єктами ринку з метою забезпечення справедливого обміну та підтримки стабільності цін у різних секторах економіки.

Антимонопольно-конкурентна політика забезпечує рівні умови для діяльності підприємств, мінімізуючи дискримінацію, зокрема в аспектах ціноутворення та якості продукції, що сприяє розвитку соціально орієнтованої економіки [6].

Бюджетна політика, як частина фінансової політики, спрямована на раціональне управління державними фінансами, підвищення ефективності інвестицій та регулювання міжбюджетних відносин з метою забезпечення соціальної справедливості та збалансованості бюджету [7].

Податкова політика орієнтована на створення справедливого податкового навантаження та стимулювання економічної активності, дотримуючись принципів соціальної справедливості та захисту прав громадян при оподаткуванні [8].

Грошово-кредитна політика фокусується на забезпеченні економіки необхідним рівнем грошової маси та стимулюванні ефективного кредитування для розвитку бізнесу та економічних процесів [9].

Валютна політика орієнтована на підтримку стабільного обмінного курсу національної валюти, сприяння зростанню валютних резервів та їх ефективному використанню.

Зовнішньоекономічна політика має на меті регулювання відносин між вітчизняними та іноземними підприємствами, захист національного ринку та підтримку виробників продукції всередині країни [10].

Кожен із цих видів політики відіграє важливу роль у формуванні стратегії економічного розвитку держави та забезпеченні її ефективного функціонування.

Наукові дослідження підтверджують, що митне регулювання є ефективним інструментом впливу на торговельний баланс, розвиток внутрішнього виробництва та рівень економічної безпеки країни. Зокрема, у підручнику А.А. Мазаракі розглядаються питання митної політики та її впливу на зовнішньоекономічну діяльність України [11].

Автори підкреслюють, що через механізми митного регулювання держава може захищати національного виробника від надмірної конкуренції з боку іноземних компаній, а також стимулювати експортні операції.

При аналізі суті державної митної політики важливо розглядати її не як окрему теоретичну категорію, а як важливий елемент системи державного управління зовнішньоекономічною діяльністю, що визначає напрямки, механізми та методи реалізації митних процедур уповноваженими органами (Рис.1.2).

У монографії за редакцією П.В. Пашка та І.Г. Бережнюка досліджуються аспекти митної політики та її значення для економічної безпеки держави. Автори зазначають, що митна політика є важливим елементом державного регулювання економіки, оскільки вона впливає на обсяги та структуру зовнішньої торгівлі, а також на надходження до державного бюджету [13].

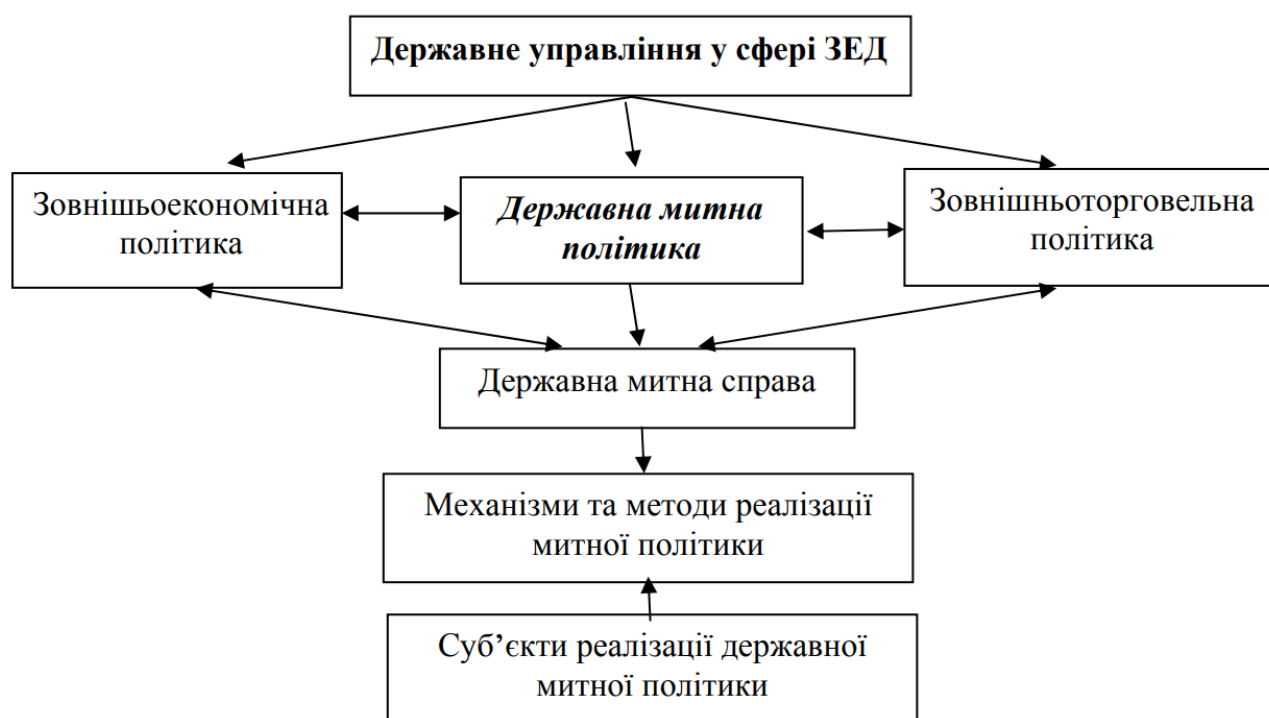

Рисунок 1.2 - Державна митна політика в комплексі державного управління ЗЕД

Джерело: побудовано автором на основі [12]

Державна митна політика є одним із ключових чинників, що впливають на економічний розвиток України. Її ефективність можлива лише за умови грамотного управління процесами, спрямованими на створення необхідних організаційно-правових передумов для економічного зростання країни, зміцнення її позицій у міжнародному поділі праці, удосконалення структури зовнішньоторговельних операцій, підтримки інтересів вітчизняних виробників та підвищення рівня економічної безпеки. Основою митної політики є фізичне переміщення товарів через митні кордони України. Важливим аспектом залишається укладення торговельних угод та фактичне перевезення предметів угоди через державний кордон. Головною метою державної політики в економічній сфері є створення сприятливих умов для досягнення Україною провідних позицій у світовій економіці шляхом підвищення її конкурентоспроможності.

Досягнення цієї мети вимагає реалізації низки конкретних завдань, серед яких:

- ефективне використання конкурентних переваг держави у сфері сільського господарства, переробної промисловості, транспортної інфраструктури тощо;
- підвищення конкурентоздатності національних виробництв шляхом застосування митно-тарифного регулювання, розвитку внутрішніх ринків, залучення іноземних інвестицій та створення спеціалізованих центрів компетенцій, інтегрованих у глобальні ланцюги доданої вартості;
- встановлення стабільних та різноманітних економічних зв'язків із провідними світовими центрами, що сприятиме довготривалому розвитку економіки України в умовах посилення глобальних ризиків;
- активна участь України у розв'язанні глобальних економічних викликів та формуванні нової світової економічної архітектури.

Розвиток соціально-економічної системи країни значною мірою визначається рівнем доходів бюджету, в якому важливу роль відіграють податкові надходження.(рис.1.3)

Рисунок 1.3 - Місце митної політики в соціально-економічному розвитку держави

Джерело: побудовано автором за [8]

Митна політика є частиною фіскальної політики держави, але, в той же час, перша взаємопов'язана з податковою політикою. Такий зв'язок зумовлений тим, що згідно зі ст.9 Податкового кодексу України [14] «мито відноситься до загальнодержавних податків і зборів», тобто сума мита включається в суму

податкових надходжень, які потім розподіляються через бюджет країни в різні сфери соціально-економічного розвитку.

Основними учасниками митної політики держави є:

1. суб'єкти підприємницької діяльності, що займаються переміщенням товарів через митні кордони України;
2. державні органи, які регулюють діяльність у сфері зовнішньої торгівлі та митного контролю;
3. митні органи, що займаються реалізацією митної політики держави.

Таким чином, митна політика є не лише інструментом податкового регулювання, а й потужним механізмом економічного розвитку. Її ефективне використання дозволяє державі регулювати зовнішньоторговельні потоки, сприяти розвитку національної промисловості, зміцнювати економічну безпеку та підвищувати конкурентоспроможність країни в глобальній економіці [15].

Основою митної політики є зовнішньоторговельна політика, яка являє собою комплекс заходів, спрямованих на розвиток економічних зв'язків країни з іноземними партнерами. Ця політика включає визначення обсягів товарообігу, географічного розподілу і структури товарів, що експортуються та імпортуються. Зовнішньоторговельна політика є складовою частиною міжнародних відносин і не обмежується лише торговельними зв'язками, а охоплює також інші аспекти зовнішніх відносин держави, такі як дипломатія, економіка, наука і техніка, культура, транспорт та інші. У цьому контексті роль зовнішньої торгівлі є ключовою, адже саме вона є основою формування митної політики.

Важливо також зазначити, що державна митна політика є складовою і фінансової державної політики, спрямованою на регулювання суспільних відносин, які виникають під час переміщення товарів через митний кордон. Вона здійснюється шляхом встановлення єдиних правил, обов'язкових для виконання при здійсненні операцій з переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон.

1.2 Сутність, функції та завдання митної політики

Різні аспекти визначення сутності поняття «митна політика» та специфіки її адаптації стали предметом наукових досліджень таких вчених. У їхніх роботах простежуються різні підходи до розкриття сутності цієї категорії, а позитивним аспектом є постійне вдосконалення дефініції з огляду на досліджувані проблеми.

На думку групи українських науковців, зокрема А. І. Крисоватого, С. Д. Герчаківського та О. Б. Дем'янюк [16], поняття «митна політика» слід розглядати як Комплекс дій, що забезпечує належне функціонування митних кордонів, охорону національних інтересів та зміцнення державної безпеки у сфері зовнішньоекономічних відносин. Тим часом Бережнюк І. Г. зазначає, що при формуванні митної політики значний вплив має суспільне сприйняття митного регулювання та митної справи у зв'язку з економічними інтересами та стратегічними цілями держави, що визначає основні принципи митного регулювання. Вчений підкреслює, що в межах митної політики формується система митного регулювання, яка включає як митно-тарифні та нетарифні механізми, так і митну інфраструктуру[17, с.11].

Розглядаючи теоретико-методологічні аспекти митної політики, С. В. Ківалов і Б. А. Кормич [18] визначають її як «...сукупність заходів, направлених на забезпечення ефективної діяльності митних кордонів, захист державних інтересів і національної безпеки у сфері зовнішньо-економічних відносин».

Цікавий підхід до інтерпретації сутності митної політики демонструє Є. Курасова, яка акцентує увагу на її ускладненні в умовах функціонування демократичної держави. На її думку, митна політика виходить за межі суто економічного інструменту, набуваючи виразного соціального забарвлення. Вона розглядає митну політику як складну систему взаємодії між державними структурами, політичними інститутами та суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності, в межах якої відбувається узгодження інтересів і досягнення компромісів між різними соціальними групами. Автор підкреслює, що ефективність митної політики значною мірою визначається рівнем соціального

партнерства між владними інституціями, політичними структурами, громадянським суспільством та економічними агентами зовнішньоекономічної сфери. У межах цього підходу Курасова формулює таке визначення митної політики: це діяльність політичних суб'єктів, спрямована на виявлення, гармонізацію та координацію інтересів різного характеру — економічного, політичного, соціального, правоохоронного — через використання митних інструментів [19, с. 14].

О.П. Гребельник, визначаючи основи дослідження митної політики, наголошує на важливості врахування різних підходів, зокрема владно-правового, організаційно-інституційного, економічного та психо-етичного [20, с. 23].

Розгляд державної митної політики як комплексу конкретних орієнтирів і концептуальних засад, що переходять у практичні дії відповідних суб'єктів для досягнення визначених цілей (захист митних інтересів) за допомогою правових механізмів України, представив у своєму дослідженні С. Іванов [21, с. 9]. Отже, на макрорівні митна політика загалом постає як система основних принципів і стратегічних напрямів державної діяльності у сфері захисту митних інтересів і забезпечення митної безпеки України. Вона реалізується державними інституціями у відповідності до політичного курсу на певному етапі, спираючись на визначену модель внутрішніх та міжнародних взаємозв'язків між учасниками митного процесу (іноземні партнери, суб'єкти підприємницької діяльності, державні органи).

І. Гуцул виокремив ключові складові митної політики [22], серед яких: принципи переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон; виконання митних процедур; митні режими; регулювання тарифного і нетарифного характеру; заходи спеціального захисту, антидемпінгові та компенсаційні механізми при імпорті продукції; справляння митних зборів; надання митних преференцій; здійснення митного контролю; правове врегулювання відносин між учасниками митних правовідносин.

Більшість науковців сходяться на думці, що при формуванні митної політики необхідно враховувати основні підходи до її розуміння: владно-правовий,

організаційно-інституційний, економічний та психоетичний. Всі ці компоненти є взаємопов'язаними та взаємозалежними, що визначає комплексний характер митної політики (Таблиця 1.1).

Таблиця 1.1 - Сутнісний зміст підходів до визначення поняття «митна політика»

Тип підходу	Основна характеристика поняття «митна політика»
Владно-правовий підхід	Митна політика являє собою сукупність заходів і механізмів регулювання зовнішньоекономічної діяльності, що мають адміністративно-нормативний характер. Вона реалізується через законодавчі та нормативні акти, які визначають правила митного регулювання.
Організаційно-інституціональний підхід	У цьому підході митна політика розглядається як діяльність державних установ, зокрема виконавчих та законодавчих органів, спеціалізованих відомств і міністерств. Вони розробляють механізми контролю та встановлюють правила щодо перетину митного кордону України фізичними особами та товарами.
Економічний підхід	Митна політика в цьому контексті виступає як інструмент реалізації внутрішньої та зовнішньої економічної стратегії країни. Вона базується на виборі ефективної моделі взаємодії з міжнародною економікою, що може включати елементи протекціонізму, принципи вільної торгівлі або їхнє збалансоване поєднання.
Психоетичний підхід	Цей підхід визначає митну політику через призму психологічних аспектів і морально-етичних установок, які впливають на процес її формування, прийняття рішень і реалізацію.

Джерело: побудовано автором на основі [20-22]

Митна політика, як визначено в законодавчих актах, зокрема в статті 5 Митного кодексу України, являє собою систему основоположних принципів і стратегічних напрямів державної діяльності. Вона спрямована на захист економічних інтересів та гарантування національної безпеки шляхом використання тарифних і нетарифних механізмів регулювання зовнішньоекономічної діяльності. [23]. Основними завданнями митної політики є:

а) Раціональне застосування інструментів митного контролю та механізмів регулювання зовнішньоторговельної діяльності в межах митного простору України.

б) Залучення до виконання стратегічних завдань торгової політики, орієнтованих на захист внутрішнього ринку, стимулювання економічного зростання країни та підтримку процесів структурної трансформації.

в) виконання інших завдань, визначених Верховною Радою, Президентом і Урядом відповідно до чинного законодавства України [19, с. 11].

Візуалізація запропонованого терміна дала змогу чітко окреслити основні вектори розвитку митної політики, що закріплені у законодавчих актах. Крім того, наголошено на тому, що митна політика є складовою загальної економічної стратегії держави, що підтверджує її важливу роль у сфері нормативно-правового регулювання.

Графічне відображення концепції митної політики ілюструє ключові аспекти її реалізації (Рис. 1.4). Підсумовуючи, можна стверджувати, що державна митна політика спрямована на стимулювання економічного розвитку, забезпечення захисту внутрішнього ринку та підвищення його конкурентоспроможності, що загалом сприяє підтримці національного виробництва.

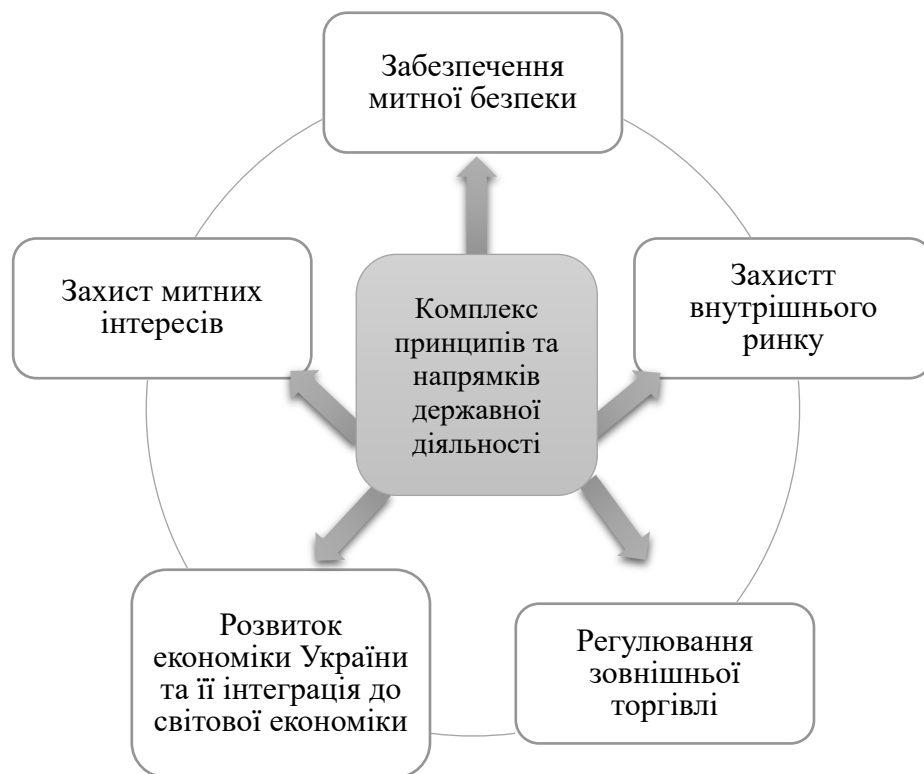

Рисунок 1.4 - Схематичне зображення визначення митної політики

Джерело: побудовано автором за [24]

Згідно з пунктом 3 Положення «Про Міністерство фінансів України» [25], це Міністерство відповідає за формування та реалізацію єдиної державної митної політики, а також за розвиток державної стратегії в боротьбі з правопорушеннями у сфері митного законодавства. Крім того, Міністерство займається нормативно-правовим регулюванням у цій сфері.

Згідно з Бюджетною декларацією на 2025-2027 роки [26], затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 28 червня 2024 року № 751, головною метою митної політики на середньострокову перспективу є створення передбачуваної та прогнозованої митної системи, яка базується на практиках ЄС. Ця система повинна сприяти покращенню зовнішньоекономічної діяльності в Україні, забезпеченню балансу між безпековими функціями митниці та партнерськими відносинами з бізнесом, а також інтеграції українських підприємств у міжнародні торгові ланцюги.

Митна політика разом з митною діяльністю тісно пов'язані з зовнішньоекономічною діяльністю країни, оскільки їх виникнення зумовлене наявністю міждержавних економічних відносин, які є об'єктом контролю та впливу з боку держави. Це визначає переважання економічної складової функцій митної політики. Науковці визначають наступні ключові функції митної політики [22; 27; 28].

- *Фіскальна* роль полягає в наповненні державного бюджету за рахунок митних зборів, податку на додану вартість, акцизів на товари та інші предмети, що перетинають митний кордон. Водночас існують окремі митні платежі, пов'язані з митним оформленням, зберіганням вантажів на митних складах та іншими послугами. Вони не мають фіскального характеру, а виступають оплатою за надані митні сервіси [29].
- На сьогоднішній день регуляторна функція митної політики має особливе значення. Вона включає державний вплив на зовнішньоекономічну діяльність через адміністративні та економічні інструменти. Основна мета – захист національних інтересів, створення сприятливих умов для вітчизняних виробників та виконання міжнародних угод.
- *Захисна* роль митної політики спрямована на зміцнення національної безпеки та стабільність держави. Вона охоплює не лише правоохоронні заходи, а й ширший спектр завдань: забезпечення захисту внутрішнього ринку, екологічної безпеки, прав споживачів, боротьбу з контрабандою, порушеннями митного законодавства, а також протидію міжнародному тероризму та організованій злочинності [30].

- *Контрольно-організаційна* функція передбачає встановлення та дотримання умов переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон, здійснення митного контролю та оформлення, а також перевірку законності таких операцій [31,с.18].
- *Інформаційно-статистична* функція охоплює збір, обробку та збереження даних про результати митного контролю та оформлення, обмін інформацією з державними структурами та міжнародними партнерами, а також аналіз митних ризиків [32,с.24].
- *Міжнародно-політична* функція спрямована на підтримку процесів міжнародної інтеграції, реалізацію правових міжнародних заходів, зміцнення міжнародного митного співробітництва та залучення ресурсів для розвитку митної справи [33].

Очевидно, що більшість функцій митної політики, таких як фіскальна, економічно-регуляторна, захисна та контрольна, безпосередньо впливають на наповнення бюджету країни, що, своєю чергою, є важливим фактором економічного розвитку. Водночас інформаційно-аналітичний та міжнародний аспекти митної політики також відіграють значну роль у забезпеченні загального економічного прогресу, оскільки вони формують основу для стратегічного планування та ефективної реалізації митної політики держави.

Загалом, митна політика балансує між обмеженнями та свободами. Імпортні та експортні мита виконують регулюючу функцію, а їх рівень визначає ступінь економічної відкритості. У результаті митна політика у сфері економічного зростання полягає у знаходженні оптимального співвідношення між обмеженнями та свободами, що забезпечують максимальну вигоду для суспільства. Економічне зростання виступає важливим фактором для досягнення цієї мети.

Митна політика охоплює також інші зовнішні зв'язки країни, зокрема дипломатичні, економічні, науково-технічні, культурні та транспортні, де зовнішня торгівля має ключову роль, адже вона є основою митного регулювання.

Таким чином, узагальнюючи результати дослідження можна стверджувати, питання трактування понятійної категорії «митна політика» було і залишається сучасним та актуальним напрямком вивчення як в наукових колах, так і серед

політиків і фахівців, які безпосередньо виступають учасниками митних процесів. З позиції понятійної категорії митну політику можна представити як комплекс заходів і напрямів у сфері зовнішньоекономічної діяльності, що здійснюються через митну систему. Цільовий напрям митної політики слід розглядати як оптимізацію застосування механізмів митного контролю та регулювання товарного обігу в межах митної території, а також як інструмент реалізації торговельно-політичних завдань, спрямованих на захист внутрішнього ринку та сприяння економічному розвитку країни.

1.3 Нормативно-правове регулювання митної діяльності

Митна політика України, як і інші напрями державного управління, має власні механізми реалізації. Вони являють собою сукупність заходів та управлінських рішень, спрямованих на практичне втілення її основних положень. Інструменти впровадження митної політики поділяються на дві основні категорії: тарифні (митний контроль, оформлення товарів) та нетарифні (ліцензування, введення митних обмежень). Виконання цих заходів здійснюється Державною митною службою України та її структурними підрозділами. Кожен орган у межах митної системи України діє відповідно до своїх повноважень, ухвалюючи рішення, що мають обов'язковий характер. Для досягнення ефективності митної політики необхідна чітка та злагоджена робота посадових осіб різних рівнів, що забезпечить бажані результати.

Ключова роль у розробці митної політики належить органам державної влади. Значний обсяг повноважень у цьому напрямі має Кабінет Міністрів України. Відповідно до статті 116 Конституції України, уряд забезпечує державний суверенітет і економічну незалежність країни, а також реалізацію внутрішньої та зовнішньої політики. Хоча пункт 3 цієї статті прямо зазначає, що уряд відповідає за проведення фінансової, податкової, інвестиційної та цінової політики, митна політика залишається менш акцентованим аспектом загальнодержавного управління. Водночас пункт 8 того ж положення зобов'язує Кабінет Міністрів

організовувати та забезпечувати зовнішньоекономічну діяльність, що безпосередньо стосується митної справи як важливого інструменту її реалізації. Без врахування стратегічного розвитку митної сфери неможливо розробити та впровадити загальнодержавні програми економічного, науково-технічного та соціального розвитку України [34].

Таким чином, питання реалізації митної політики належить до компетенції виконавчої влади. Відповідно до принципу поділу влади, кожен державний орган має визначене коло повноважень у цій сфері. Крім того, Конституція України закріплює функції Президента та Верховної Ради щодо формування митної політики. Наявність правових механізмів регулювання митної діяльності дає змогу встановити основні принципи її організації та розмежувати компетенцію державних органів у процесі реалізації митної політики. Важливо враховувати, що Україна поступово інтегрується у світову економічну систему, а тому міжнародні угоди відіграють ключову роль у зміні та адаптації національного митного законодавства. Фактично митна політика має балансувати між забезпеченням права громадян на вільне пересування та захистом їхніх економічних інтересів [35].

Головним законодавчим актом, що регулює митні відносини, є Митний кодекс України. Він визначає правові засади державної митної справи, встановлює правовий статус суб'єктів митних відносин, процедури митного оформлення, контрольних заходів та митних платежів. Кодекс також регулює питання захисту прав інтелектуальної власності на митному кордоні та боротьби з контрабандою.

До ключових законодавчих документів, які доповнюють Митний кодекс України, належать:

- Закон України "Про зовнішньоекономічну діяльність", що встановлює правові засади державного регулювання міжнародної торгівлі та економічної співпраці з іншими країнами [36].
- Закон України "Про захист національного виробника від демпінгового імпорту", який визначає механізми державного втручання у разі виникнення недобросовісної конкуренції на митному ринку [37].

- Закон України "Про приєднання до Конвенції про процедуру спільного транзиту".
- Закон України "Про приєднання до Конвенції про спрощення формальностей у торгівлі товарами".
- Закон України "Про внесення змін до Митного кодексу України щодо імплементації окремих положень Митного кодексу ЄС" [38].

Крім того, Кабінет Міністрів України ухвалює підзаконні акти, що деталізують застосування митного законодавства. Серед них:

- Постанова "Про затвердження переліку окремих товарів, імпорт яких на митну територію України або транзитне переміщення через її територію здійснюється без надання митним органам гарантій сплати митних платежів".
- Постанова "Щодо реалізації положень Митного кодексу України у сфері авторизації".
- Постанова "Про механізми забезпечення сплати митних платежів щодо товарів, що транспортуються трубопровідним транспортом".

Міністерство фінансів України відіграє важливу роль у формуванні державної митної політики. Відповідно до пункту 3 Положення «Про Міністерство фінансів України», цей орган відповідає за розробку та впровадження єдиної державної податкової та митної політики. Для ефективної реалізації заходів у цій сфері Міністерство фінансів керується сучасними підходами до реформування митних органів, запровадження найкращих світових практик, вдосконалення існуючих процедур, а також розвитку їхньої інституційної та функціональної спроможності [39].

Одними із найновіших Наказів Міністерства є:

- Наказ щодо затвердження порядку імплементації положень Конвенції про спільний транзитний процес на території України.
- Наказ про внесення змін до класифікатора митних процедур, що визначаються за результатами функціонування системи управління ризиками, класифікатора результатів здійснення митних процедур та класифікатора причин незавершеного митного оформлення.

З огляду на євроінтеграційний курс України, важливу роль у митному регулюванні відіграють міжнародні договори та угоди, ратифіковані Україною. Серед них:

- Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, яка передбачає гармонізацію митного законодавства України з нормами ЄС.
- Кіотська конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур, що регламентує міжнародні стандарти митного оформлення.
- Конвенція про процедуру спільного транзиту яка дозволяє спрощений контроль товарів між країнами-учасниками угоди.
- Конвенція про спрощення формальностей у торгівлі товарами.

Українське митне законодавство за останні роки зазнало значних змін, зокрема завдяки активному впровадженню міжнародних стандартів у Митний кодекс України. Наприклад, 15 серпня 2022 року Верховна Рада України ухвалила Закон України, спрямований на внесення змін до Митного кодексу та інших законодавчих актів, що стосуються виконання положень глави 5 розділу IV Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і країнами-членами [40].

Цей закон став важливим кроком на шляху євроінтеграції митної сфери та результатом спільної роботи Міністерства фінансів, Національного банку, Державної митної служби за підтримки Офісу реформ при Мінфіні та ініціативи EU4PFM. Основна мета документа — адаптація українського митного законодавства до норм ЄС, що дозволить реалізувати NCTS, спростити доступ АЕО до програми, змінити підхід до гарантування (що стосується банків, страхових компаній і незалежних фінансових посередників) та впровадити можливість видачі гарантій для всіх митних процедур. Крім того, значним досягненням у модернізації митної сфери стало впровадження електронного документообігу та цифрових сервісів для митних органів.

Процес імплементації європейських норм триває, і деякі положення вже діють: введена загальна декларація прибуття, працює програма АЕО (авторизованого економічного оператора), яка гарантує суб'єктам господарювання

спеціальні спрощення та переваги при митному оформленні, впроваджено захист прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через кордон, а також запроваджено облік нерезидентів (іноземних громадян або компаній, не зареєстрованих в Україні). Усі ці зміни сприяють спрощенню митних процедур для бізнесу, підвищенню ефективності аналізу ризиків і розвитку цифрових технологій у митній службі.

З метою подальшого вдосконалення правової бази для митних органів доцільно використовувати досвід митних адміністрацій європейських країн, які застосовують провідні міжнародні стандарти. Зокрема, слід орієнтуватися на Кіотську конвенцію про спрощення та гармонізацію митних процедур, Рамкові стандарти ВМО щодо безпеки й полегшення світової торгівлі, а також на митні прототипи, що акумулюють найкращі європейські принципи та стандарти у цій сфері [41, с.122].

Оновлене митне законодавство провідних європейських країн передбачає перш за все повне нормативне забезпечення, а також відкритість і доступність процедур митного контролю та оформлення. Важливо, щоб митні формальності були якомога простішими та не створювали значних перешкод для міжнародної торгівлі. Це зумовлює необхідність гармонізації правового регулювання митних процедур у різних країнах, що сприятиме їх спрощенню та прискоренню. Адаптація національного митного законодавства до європейських стандартів не лише сприяє інтеграції в європейський простір, а й створює сприятливі умови для розвитку міжнародної торгівлі. Тому до процесу впровадження норм ЄС у вітчизняне законодавство мають долучатися не лише державні інституції, а й представники бізнесу та громадянського суспільства [42, с.249].

17 жовтня 2024 року глава держави підписав два законодавчі акти, які вносять зміни до Митного кодексу України. Йдеться про Закон № 3977-IX, що визначає нові правила проходження служби в митних органах та процедуру атестації посадовців, а також Закон № 3926-IX, спрямований на адаптацію митного законодавства до норм Європейського Союзу.

Документ запроваджує низку оновлень, спрямованих на вдосконалення системи управління в Державній митній службі, підвищення ефективності її роботи та забезпечення прозорості процесів. Основні нововведення включають:

- проведення відкритого конкурсу на посаду Голови Держмитслужби за участю міжнародних експертів;
- скасування обов'язкового погодження з Міністерством фінансів при призначенні керівників середнього рівня, таких як директори департаментів та начальники митниць;
- щорічний незалежний аудит діяльності митних органів для оцінки їхньої ефективності;
- уточнення правил атестації митників, встановлення чітких підстав та періодичності проведення перевірок їхньої кваліфікації;
- збільшення рівня оплати праці працівників митних органів задля посилення мотивації та забезпечення високої професійності.

Закон набуває чинності 31 жовтня 2024 року, за винятком норм щодо зарплати (з 1 січня 2025 року) та процедури відбору зразків товарів (з 19 квітня 2025 року).

Закон спрямований на удосконалення митних режимів, впровадження оновлених процедур декларування, пост-митного контролю та захисту прав інтелектуальної власності. Серед ключових змін:

- товари, що ввозяться в Україну за режимами кінцевого використання, тимчасового ввезення або переробки, вимагатимуть авторизації, яка може бути отримана за заявою підприємства або на підставі митної декларації;
- замість існуючих дозволів для митних складів, складів тимчасового зберігання та митних брокерів запроваджується система авторизації для їх діяльності;
- перегляд підходів до оцінки фінансового стану підприємств для отримання статусу АЕО (Авторизованого економічного оператора), що передбачає підтвердження стабільності фінансового стану компанії та відсутність негативних чистих активів, окрім випадків, коли вони забезпечені;

- запровадження інституту митного представництва, що дозволяє довірчій особі здійснювати необхідні дії та формальності від імені суб'єкта ЗЕД;
- новий порядок декларування товарів на авторизованих об'єктах за принципом «випуск за місцезнаходженням» з можливістю оформлення як прямим, так і непрямим митним представником;
- вдосконалення системи перевірок дотримання митного законодавства, зокрема документальних виїзних і невиїзних перевірок щодо правильності та повноти сплати митних платежів;
- деталізація пост-митного контролю, включаючи аналіз точності та достовірності відомостей, зазначених у митній декларації, та перевірку автентичності підтвердних документів;
- розширення механізмів захисту інтелектуальної власності шляхом визнання висновків правовласника щодо порушення його прав рівнозначними експертним висновкам, а також розширення його участі в справах щодо митних порушень.

Більшість положень Закону почнуть діяти з 19 квітня 2025 року, однак деякі норми, такі як надання статусу АЕО переваг у пріоритетному перетині митного кордону (єЧерга), набули чинності ще 19 жовтня 2024 року.

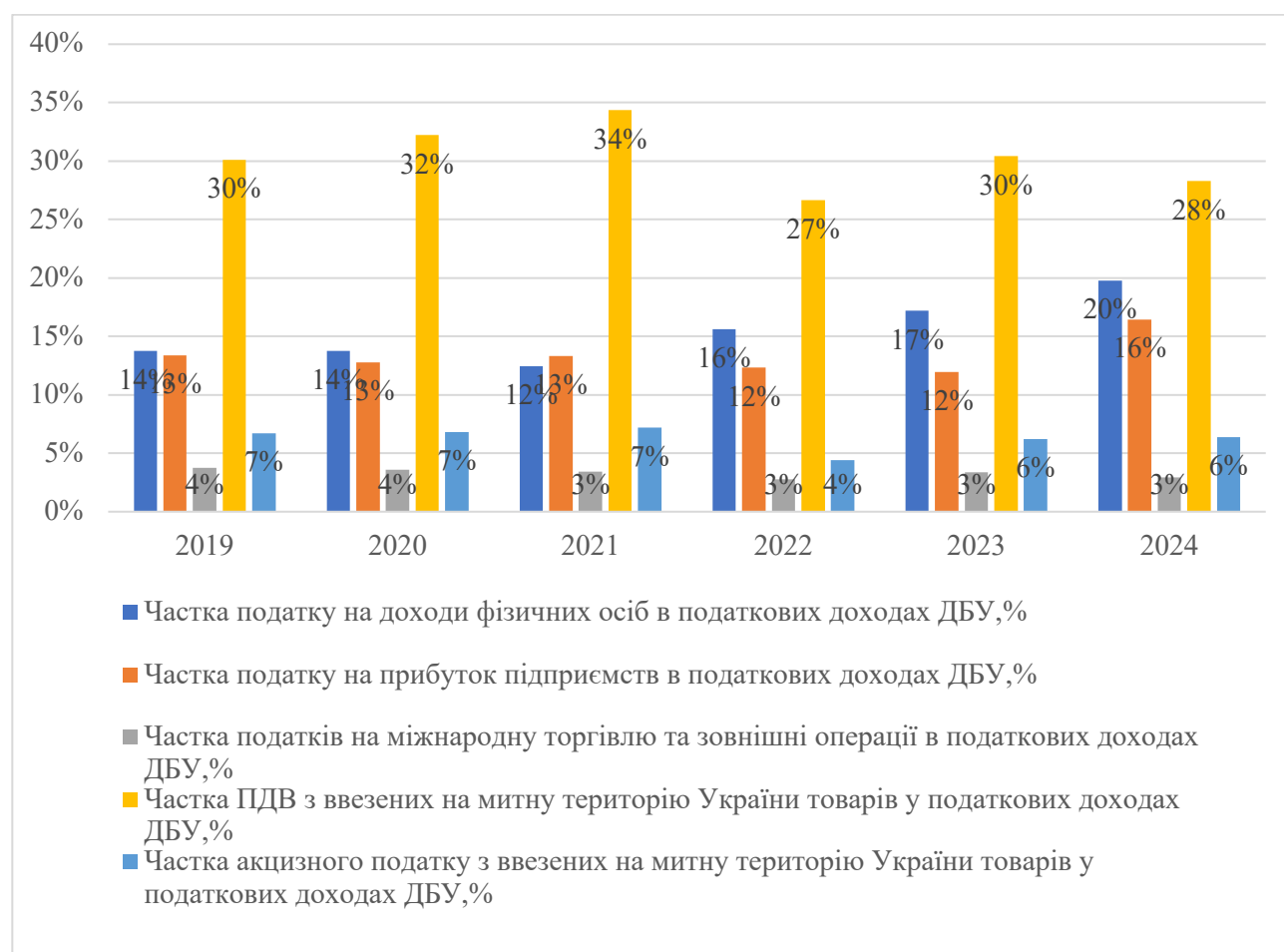
Таким чином, нормативно-правове регулювання митної діяльності в Україні є важливим інструментом забезпечення економічної безпеки держави, сприяння міжнародній торгівлі та інтеграції в світову економіку. Однак, для підвищення його ефективності необхідно продовжувати роботу над гармонізацією національного законодавства з міжнародними нормами та вдосконаленням митних процедур.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

2.1 Основні показники митної політики України

Митна політика є складовою фіскальної політики держави та водночас тісно пов'язана з податковою системою. Це пояснюється тим, що відповідно до статті 9 Податкового кодексу України [14] мито входить до переліку загальнодержавних податків і зборів. Таким чином, сума мита враховується у загальному обсязі податкових надходжень (рис. 2.1), які потім розподіляються через державний бюджет у різні сфери соціально-економічного розвитку.

2.1 - Частка основних податків у податкових надходженнях, %

Джерело: побудовано автором за [43; 44,45]

Як можемо побачити з рисунку 2.1 частка податків на міжнародну торгівлю та зовнішні операції, що включає в себе ввізне та вивізне мито є стабільною протягом досліджуваного періоду і складає близько 3% податкових доходів Державного бюджету України. Мито є невід’ємною частиною митної політики, проте воно відрізняється від податкової політики, оскільки ці напрями мають різні завдання. Основна мета податкової політики – наповнення державного бюджету, тоді як митна політика не лише забезпечує бюджетні надходження, але й виконує регуляторну функцію. Вона впливає на імпоротно-експортні процеси, захищає вітчизняного виробника та сприяє економічному розвитку країни.

Натомість значно більший внесок забезпечують ПДВ з імпорту та акциз із ввезених товарів (разом вони сягають 40–50% у різні роки). Це свідчить про те, що фінансова ефективність традиційних митних платежів нижча, ніж у непрямих податків на імпорт (ПДВ і акциз), які є більш стабільними джерелами доходів. (Рис.2.2)

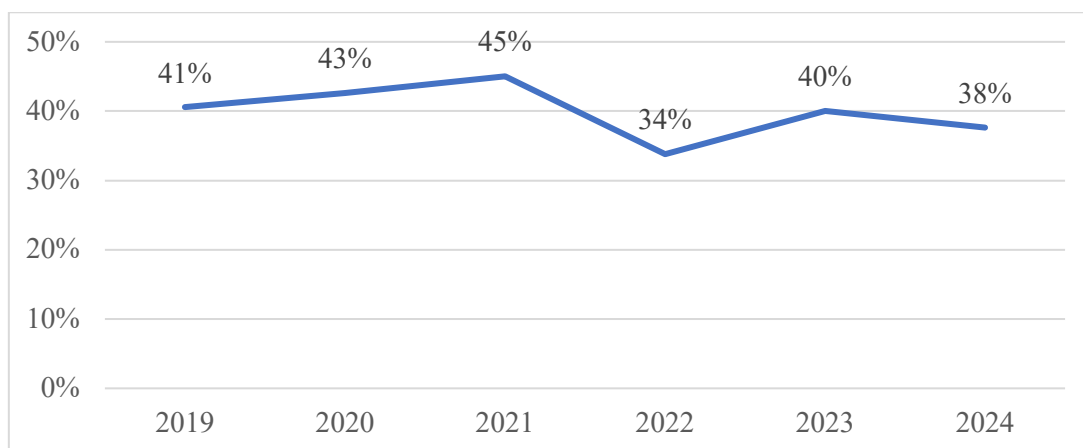

Рисунок 2.2. - Частка податкових митних платежів у податкових надходженнях ДБУ, %

Джерело: побудовано автором за [43; 44,45]

У контексті євроінтеграції та приєднання до зон вільної торгівлі Україна продовжує знижувати або скасовувати мита на низку товарів. Це з одного боку стимулює зовнішню торгівлю, з іншого — зменшує «класичні» митні надходження. Тож податки на міжнародну торгівлю втрачають вагу в структурі податкових доходів, натомість частка непрямих податків з імпорту (ПДВ та акциз) лишається

суттєвою й навіть може зростати за рахунок збільшення вартості імпортованих товарів або розширення переліку підатковизної продукції.

Незважаючи на нестабільну динаміку зовнішньої торгівлі України, мито все ще не є основним фактором, що впливає на економіку держави, оскільки частка доходів від митних податкових платежів у ВВП за останні роки не перевищувала 9,48%, а частка саме мита у податкових надходженнях незважаючи на зростання імпорту не перевищувала 3,7% у період пандемії, а з початком військового вторгнення знижується з метою забезпечення міжнародних зобов'язань України, взятих в рамках угод про вільну торгівлю (рис.2.3).

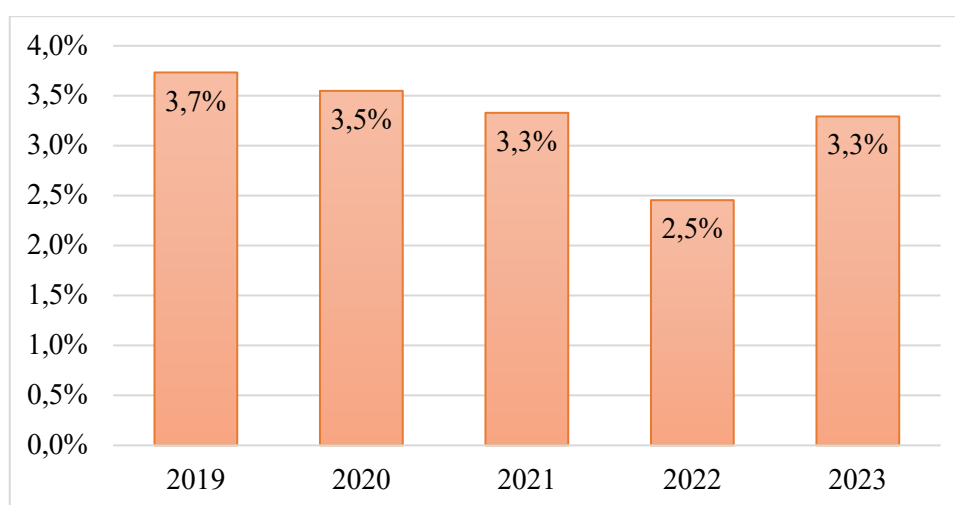

Рисунок 2.3 - Частка ввізного мита в податкових платежах, %

Джерело: побудовано автором за [43; 44,45]

Частка митних надходжень у валовому внутрішньому продукті країни є ключовим індикатором, що відображає рівень залежності економіки від зовнішньої торгівлі та обсяг податкових надходжень від імпоротно-експортних операцій. В Україні митні платежі, до яких входять мито, податок на додану вартість на імпортовану продукцію та акциз на ввезені підатковизні товари, складають значну часту податкових надходжень, що наповнюють державний бюджет, проте, як показано на рисунку 2.4. у період з 2019 по 2024 рік питома вага митних платежів у ВВП є незначною і варіювалася від 6,18% під час початку військової кризи до 9,48% у 2024 році, повернувшись до рівня 2020 року (9,39%).

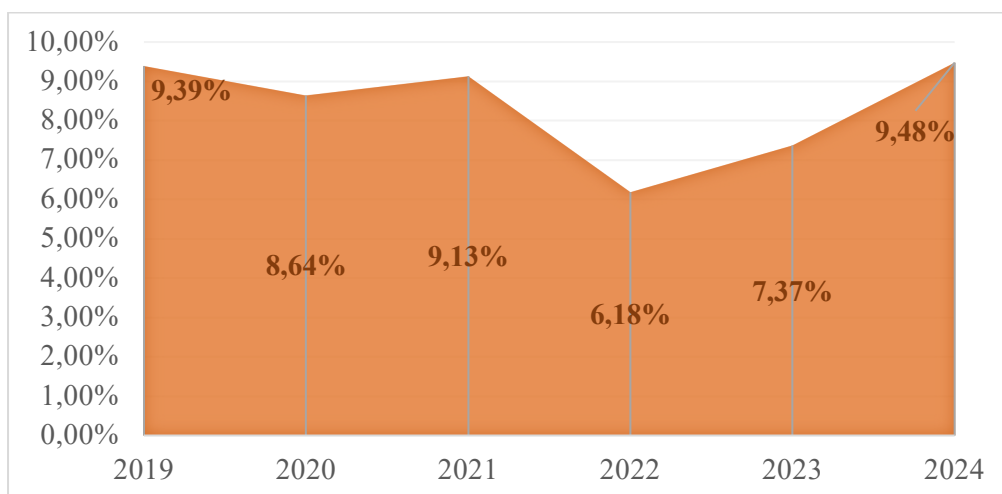

Рисунок 2.4 – Частка митних податкових платежів у ВВП, %

Джерело: побудовано автором за [43; 44,45, 46]

Акцизний податок на імпортовані товари займає вагому частину у загальному обсязі митних надходжень і показує стабільне зростання протягом більшості років, за винятком 2022 року, незважаючи на пільги зі сплати акцизного податку при імпорті сировини для виробництва інших підакцизних товарів. Що може вказувати на збільшення ввезення товарів, що підлягають акцизу, таких як алкоголь, тютюн і паливо. ПДВ на імпорт також демонструє незначне зниження у 2019, 2020 роках і 2022 році, але 2021, 2023 та 2024 роках відзначається різке зростання, що пов'язано з загальним підвищенням обсягів імпорту, також незважаючи на суттєві пільги зі сплати мита та ПДВ на імпорт товарів оборонного призначення. Хоча мито займає меншу частину в митних надходженнях незважаючи на пільги та зобов'язання надані в рамках угод про вільну торгівлю, воно також демонструє позитивну динаміку, що вказує на ефективність митної політики. (Рис.2.5)

У 2020 році через пандемію COVID-19 було введено звільнення від оподаткування ввезення медичних засобів і обладнання, що необхідні для боротьби з поширенням вірусу, відповідно до Закону № 530. Також деяким підприємствам було надано відтермінування платежів, що зменшило митні надходження, але полегшило фінансове навантаження на бізнес у кризовий період. У 2021 році митні надходження значно зросли, завдяки кільком факторам, включаючи відновлення

економічної активності після пандемії, що призвело до збільшення імпорту та, відповідно, до вищих митних надходжень. Крім того, підвищення світових цін на сировину та промислові товари, що займають значну частку в імпорті, також сприяло росту митних платежів, оскільки вони обчислюються як відсоток від вартості товару.

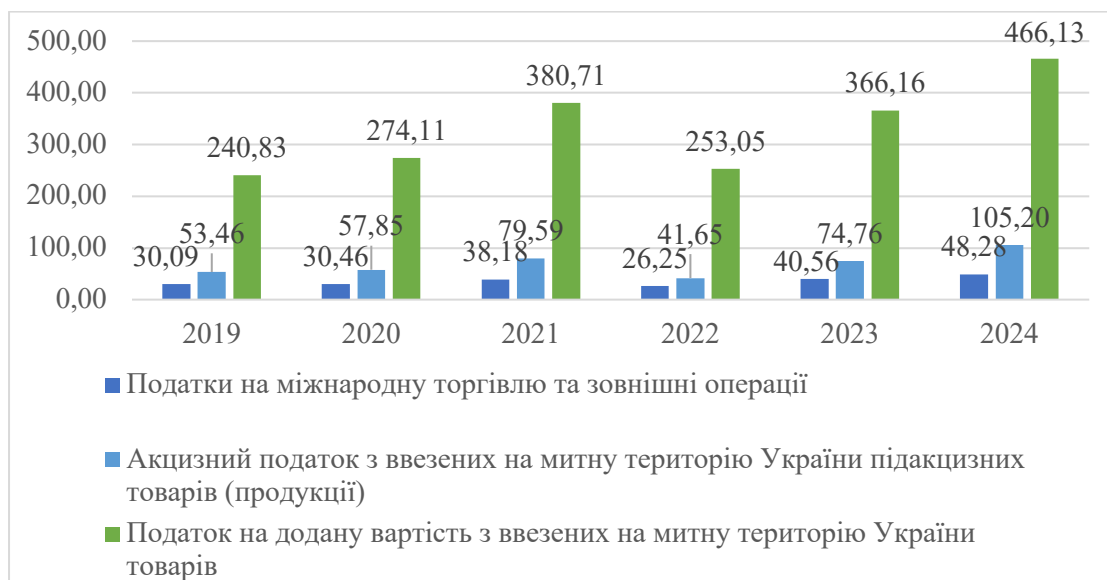

Рисунок 2.5 – Динаміка надходження митних податків за 2019-2024 р., млрд.грн

Джерело: побудовано автором за [43; 44,45]

У 2022 році зростання митних надходжень сповільнилося через повномасштабне вторгнення Росії в Україну, що спричинило економічну кризу. Внаслідок цього були внесені термінові зміни до національного законодавства, зокрема до Митного та Податкового кодексів України, що дозволило адаптувати економічні та оборонні потреби країни до нових умов воєнного стану. Для деяких категорій товарів були введені нульові ставки мит або тимчасово скасовані мита, щоб стимулювати імпорт важливих товарів і підтримати місцевих виробників. Однією з таких пільг стало звільнення від мита, ПДВ та акцизного збору на імпорт автомобілів, що діяло до 1 липня 2022 року, щоб підтримати мобільність громадян під час військової загрози. Однак, це звільнення призвело до втрат у бюджеті понад 26 мільярдів гривень, що стало предметом обговорення щодо доцільності таких заходів. Крім того, у період воєнного стану було знижено ставку ПДВ на нафтові

продукти до 7%, а акцизний податок на них до 0%. З 1 квітня 2022 року також було введено звільнення від ПДВ на імпорту товарів для підприємців, які є платниками єдиного податку. Це звільнення стосувалося тільки суб'єктів господарювання, а не фізичних осіб або юридичних осіб, що обрали інші ставки податку.

Попри воєнні дії, у 2023 році спостерігалось відновлення зростання митних надходжень, що може свідчити про адаптацію економіки до нових реалій та активний розвиток зовнішньоторговельної діяльності. Проте, вагомими факторами, що вплинули на обсяг надходжень митних платежів у 2023 році залишалася розв'язана росією повномасштабна війна проти України та впровадження воєнного стану, що спричинило скорочення виробничих потужностей, зміни в логістичних ланцюгах, блокування морських портів, закриття авіапростору та тимчасове призупинення роботи окремих митних органів.

У 2023 році обсяг пільг щодо сплати митних зборів при ввезенні товарів в Україну склав 173,8 млрд грн, що на 5,6 млрд грн менше порівняно з 2022 роком.

Найбільшу частку пільг (34,5 % від загальної суми або 60 млрд грн) було надано в рамках заходів, запроваджених на період воєнного стану, головним чином для ввезення оборонної продукції.

Значна частина пільг – 48,7 млрд грн (28 % від загальної суми умовно нарахованих митних зборів) – була надана на акцизні товари, що ввозилися як сировина для виготовлення алкоголю та тютюнових виробів.

Тарифні пільги (преференції), що поширюються на товари з країн, з якими укладені міжнародні угоди (СНД, ЄАВТ, ЄС, Канада, Ізраїль, Велика Британія тощо), становили 17,5 % від загальної суми умовно нарахованих митних платежів, або 30,4 млрд грн.

Для забезпечення виконання запланованих бюджетних надходжень впроваджувалися заходи щодо посилення контролю за визначенням митної вартості, класифікацією товарів, встановленням країни походження, а також за коректністю оподаткування та правомірністю застосування митних пільг.

Упродовж 2023 року постійно здійснювався моніторинг і контроль за діяльністю митниць щодо виконання показників доходів Держбюджету України з митних платежів, визначених Міністерством фінансів.

Протягом 2024 року митні служби здійснили оформлення 31,26 млн тонн товарів, що були ввезені на територію України. Це перевищує показник 2023 року на 1,9% або 0,59 млн тонн.

Кількість імпортерів, що належать до категорії малого бізнесу та сплачують митні платежі в обсязі до 1 млн грн, у 2024 році скоротилася на 8% (з 19,6 тис. у 2023 році до 18,0 тис. у 2024 році). Частка митних платежів, сплачених цією групою бізнесу, не перевищила 1% від загальної суми податків при імпорті.

У той же час понад 85% загального обсягу митних платежів забезпечили 3,3 тис. платників, що становить близько 10% усіх суб'єктів ЗЕД, які перебувають на обліку в митних органах і займалися імпортом у 2024 році.

На рівень митних надходжень вплинули зміни в податкових правилах щодо певних груп товарів. Зокрема, відновлення з другого півріччя 2023 року стандартного рівня оподаткування пального, а також розширення у 2024 році списку товарів, імпорт яких звільнено від податків. Окрім цього, значний вплив мали глобальні економічні чинники та ситуація, що склалася внаслідок триваючої війни.

До основних негативних факторів, що зменшили надходження податків від імпорту, належать:

- Падіння світових цін на ключову сировину для виробництва бюджетоутворюючих товарів:
 - Зменшення біржової ціни сирової нафти призвело до здешевлення нафтопродуктів (бензину та дизпалива) на 12% (з 1,02 дол./кг до 0,9 дол./кг), що спричинило недонадходження ПДВ у розмірі 7,8 млрд грн.
 - Зниження вартості азотних добрив на 30% (з 0,47 дол./кг до 0,32 дол./кг) і комплексних добрив на 13% (з 0,70 дол./кг до 0,61 дол./кг) через коливання цін на енергоресурси, зокрема природний газ, що призвело до недонадходження ПДВ на 2,5 млрд грн.

- Втрата 1,6 млрд грн ПДВ через падіння вартості гербіцидів і засобів захисту рослин на 19% (з 9,79 дол./кг до 7,93 дол./кг).

- Розширення податкових пільг при митному оформленні, що збільшило обсяг звільнень від сплати податків на 34% або 57,2 млрд грн (з 166,1 млрд грн у 2023 році до 223,4 млрд грн у 2024 році).

- Невідповідність фактичного валютного курсу бюджетному, що спричинило розрахункові недонадходження на рівні 7,2 млрд грн.

Також значний вплив на структуру імпорту та динаміку податкових надходжень мало загострення проблем із логістикою. Це стало наслідком атак на транспортну інфраструктуру, блокування прикордонних переходів у першому кварталі 2024 року та посилення мобілізації з червня 2024 року, зокрема серед водіїв комерційного транспорту. У результаті обсяг імпорту, що перевозився автотранспортом, скоротився на 15,6% або 2 млн тонн (з 13,1 млн тонн у 2023 році до 11,0 млн тонн у 2024 році), причому саме ці товари мають найбільше податкове навантаження.

Попри це, завдяки активній роботі митних органів, спрямованій на посилення контролю за правильністю декларування імпорту, забезпеченням ефективного застосування податкових пільг та співпраці з податковими й правоохоронними структурами, протягом 2024 року платники ініціювали перегляд митних декларацій. Це дозволило додатково залучити до бюджету майже 3 млрд грн податкових платежів (без урахування відстрочених платежів, які були погашені у 2024 році).

У ході аналітичних досліджень і пошукових заходів, спрямованих на виявлення схем незаконного переміщення товарів та комерційного транспорту в обхід митного законодавства України, а також у межах заходів, пов'язаних із воєнним станом, митні органи зафіксували 11 935 випадків порушень митних правил. Загальна вартість цих правопорушень сягнула майже 8,9 млрд грн. У порівнянні з 2022 роком кількість зафіксованих порушень зросла на 7%, а їхня загальна вартість збільшилася у три рази.

У 2962 випадках тимчасово вилучено товари та об'єкти, що стали предметами порушень, загальною вартістю 938 млн грн. Серед них:

- промислові товари – 716 млн грн;
- продовольчі товари – близько 88 млн грн;
- валютні цінності – 73 млн грн;
- транспортні засоби – 61 млн грн.

Митні органи самостійно розглянули 3 493 справи щодо порушень митного законодавства. У результаті було накладено адміністративні штрафи на загальну суму 110 мільйонів гривень, із яких до держбюджету надійшло 80 мільйонів гривень, що становить 73% від загальної суми штрафів. Це у 14 разів перевищує відповідний показник 2022 року, коли частка сплачених штрафів складала лише 5%.

Крім того, до судів митними органами було передано 6 912 справ про порушення митних правил на суму 6,4 мільярда гривень. За підсумками судових рішень накладено штрафи та конфісковано майно на суму понад 2 мільярди гривень, що на 10% більше, ніж у 2022 році.

У 2024 році митні органи України зафіксували 9 409 порушень митних правил, а загальна сума правопорушень досягла 18 млрд грн. Це вдвічі більше, ніж у 2023 році, коли сума становила 8,9 млрд грн. У межах 2 680 справ, зокрема й тих, що були відкриті раніше, митниці наклали адміністративні штрафи на суму 86 млн грн, з яких 79 млн грн уже стягнуто.

До судів передано 5 306 справ на загальну суму понад 18 млрд грн. За їх результатами судами винесено рішення про стягнення штрафів та конфіскацію майна на суму понад 3,8 млрд грн.

Митні органи відіграють важливу роль у формуванні забезпеченні митної політики, забезпечуючи надходження до бюджету за рахунок мита, акцизів та податку на додану вартість (ПДВ) на імпортовані товари. Частка податків на міжнародну торгівлю та зовнішні операції залишається стабільною, але не є домінуючим джерелом доходів.

Євроінтеграційні процеси та зобов'язання України за угодами про вільну торгівлю сприяють зниженню або скасуванню мит, що, з одного боку, стимулює зовнішню торгівлю, а з іншого — зменшує обсяги митних надходжень. Попри це, загальні доходи від митних платежів залишаються значними, завдяки зростанню імпорту, акцизів та ПДВ на імпортовані товари.

Значний вплив на митну політику мали кризи, зокрема пандемія COVID-19 та війна, що призвели до введення численних пільг та звільнень від митних платежів. У 2023-2024 роках, попри воєнні виклики, митні органи забезпечили зростання митних надходжень через посилення контролю, боротьбу з контрабандою та перегляд митної вартості товарів.

Водночас, основні виклики митної політики залишаються: необхідність адаптації до нових умов міжнародної торгівлі, зменшення податкових втрат через ухилення від сплати мит та контрабанду, а також забезпечення виконання міжнародних зобов'язань України в рамках угод про вільну торгівлю.

2.2 Роль митної політики в зовнішньоекономічній діяльності України

Митна політика відіграє важливу роль у регулюванні зовнішньоекономічної діяльності за допомогою митно-тарифних інструментів, таких як податкові ставки, мито та акцизні платежі. Ці заходи сприяють підтриманню рівноваги між експортом і імпортом, захисту вітчизняного виробника та підвищенню конкурентоспроможності українських товарів на ринку. У своїй праці «Основи зовнішньоекономічної діяльності» [47] Гребельник О. П. характеризує зовнішньоекономічну діяльність як систему господарських відносин між українськими підприємствами та іноземними партнерами, що здійснюється як у межах країни, так і за її кордоном.

Проміжок часу з 2019 по 2024 рік відзначився суттєвими змінами в зовнішньоекономічній діяльності України. На ці процеси значний вплив мали глобальні економічні тенденції, політична нестабільність, пандемія COVID-19, а

також повномасштабна війна, що розпочалася у 2022 році. Як демонструє рисунок 2.6, показники експорту та імпорту мали стабільну тенденцію до зростання. Імпорт збільшувався через високу залежність від енергоресурсів та технічного обладнання. Пандемія спричинила тимчасовий спад обсягів зовнішньої торгівлі, проте експорт агропродукції частково компенсував втрати в інших сферах. Водночас зменшення світового попиту негативно вплинуло на торговельні обсяги. У 2020 році експорт скоротився приблизно на 8%, але вже у 2021 році почалося поступове відновлення. Зниження виробничої активності та слабкий споживчий попит спричинили скорочення імпорту.

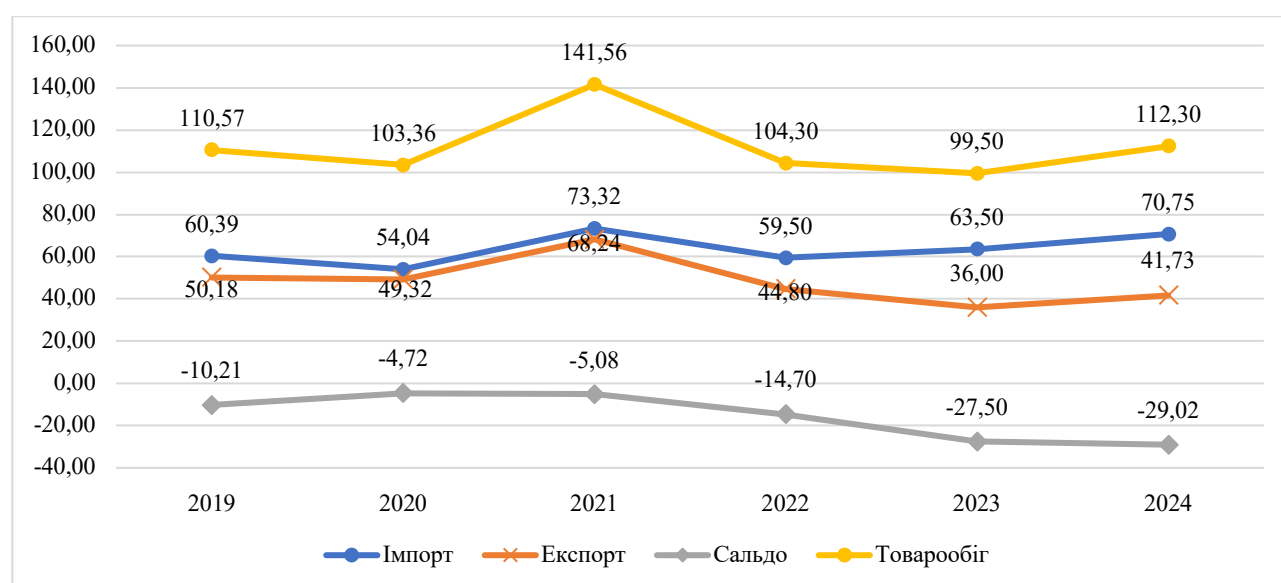

Рисунок 2.6 – Динаміка показників зовнішньої торгівлі, млрд \$

Джерело: розроблено автором на основі [48]

Рік війни став визначальним. Експорт упав більш ніж на 35%, особливо в металургійному та промисловому секторах через руйнування підприємств. Імпорт зменшився меншою мірою, оскільки країна продовжувала потребувати енергоресурсів і гуманітарної допомоги. У 2023 році відбулося часткове відновлення зовнішньої торгівлі завдяки розширенню логістичних можливостей, міжнародній підтримці та поступовому зростанню експорту сільськогосподарської продукції. Водночас імпорт енергоресурсів і товарів військового призначення залишався високим.

Протягом усього досліджуваного періоду торговельне сальдо було негативним, оскільки імпорт перевищував експорт. У 2022 році цей дефіцит значно поглибився через падіння експорту та необхідність збільшення імпорту критично важливих товарів.

Структура імпорту України в 2019–2024 роках зазнала значних змін, спричинених зовнішніми економічними факторами, військовими діями, світовими кризами та внутрішніми потребами країни. Закупівля товарів з-за кордону залишалася важливим чинником як для споживчого ринку, так і для функціонування промислових секторів. Основні категорії імпортованих товарів включають енергоносії (нафту, газ, вугілля, електроенергію), обладнання та транспорт, хімічні вироби, продовольчі товари та продукцію промисловості.

За інформацією Національного банку України та Держстату, найбільшу частку імпорту традиційно займає техніка, обладнання та транспортні засоби. Протягом 2019–2024 років ці товари складали приблизно 30% загального імпорту, що сприяло оновленню виробництва та покривало попит на автомобілі. Проте, незважаючи на пільгові умови імпорту автомобілів, запроваджені у 2020 році, військові дії суттєво скоротили поставки цієї категорії товарів.

Ще одним вагомим сегментом імпорту є мінеральні ресурси, які формують близько 20–25% загальної структури. Закупівля нафти, газу та вугілля вимагала значних валютних витрат. У 2021 році зростання цін на енергоресурси спричинило подорожчання імпорту. Війна ускладнила постачання газу та нафти, а також збільшила потребу в імпорті електроенергії з Європейського Союзу. Водночас Україна змогла скоротити залежність від російських енергоносіїв.

Хімічна продукція, яка охоплює фармацевтику, добрива та хімічні реагенти, займала стабільну частку – близько 16–20%. Особливо у 2020 році імпорт фармацевтичних товарів зріс через підвищений попит на медикаменти та міжнародну гуманітарну допомогу.

Таким чином, у довоєнний період (2018–2021 рр.) імпортна структура залишалася відносно сталою, з домінуванням енергоресурсів, машин та обладнання. Її формували глобальні економічні тенденції, рівень цін на нафту та

попит на техніку. Після початку війни (з 2022 року.) частка енергетичного імпорту зросла через руйнування критичної інфраструктури. Пріоритети змінилися: збільшився ввіз гуманітарних товарів, медичних препаратів та енергетичного обладнання. Загалом у 2024 році основну частку імпорту складали товари для відбудови промислових об'єктів і критично важливих систем, а також будівельні матеріали та техніка для енергетичного сектору.

У структурі товарного імпорту найбільшу частку за вартістю в доларовому еквіваленті у 2024 році займали машини, обладнання та транспортні засоби. На цю категорію припадало понад третину всього імпорту в Україну (35,4 %). У порівнянні з 2023 роком їхня частка в загальному обсязі імпорту збільшилася на 4,1 в. п., що пояснюється зростанням вартості поставок на 5,2 млрд дол. США (або на 26 %).

Друга позиція серед імпортних товарів у 2024 році належала продукції хімічної промисловості, яка займала 16,6 % від загального обсягу. У порівнянні з попереднім роком ця частка зменшилася на 0,8 в. п.

Частка паливно-енергетичних ресурсів у структурі імпорту зазнала суттєвого скорочення. Якщо у 2023 році вона становила 16,3 %, то за підсумками 2024 року знизилася до 12,6 %. Незважаючи на загальне зростання імпорту, вартісні обсяги цієї категорії товарів скоротилися на 14 %, тоді як фізичні обсяги поставок збільшилися на 5 %. Це свідчить про значне зниження цін на енергоносії.

У 2023 році податкове навантаження на кожен кілограм імпортованих товарів, що підлягають оподаткуванню, досягло 0,49 долара, що на 38,4% перевищує аналогічний показник 2022 року.

Такий ріст обумовлений підвищенням митної вартості одиниці імпорту, а також припиненням з 1 липня 2023 року дії пільгових ставок ПДВ (7% замість 20%) та акцизу на пальне (Рис.2.7).

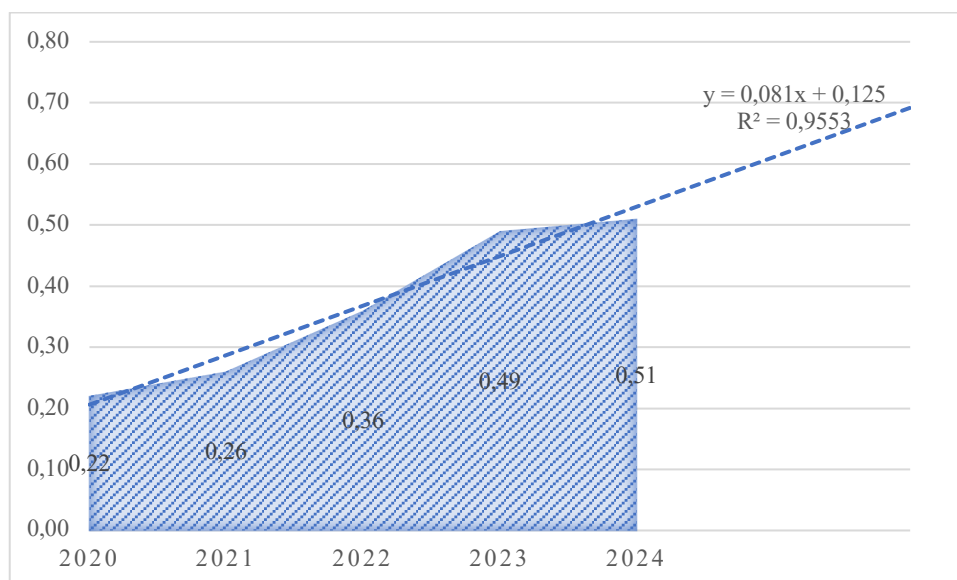

Рисунок 2.7 - Податкове навантаження на 1 кг оподаткованого імпорту, дол США/ кг

Джерело: побудовано та розраховано автором [43; 44,45]

Схожа тенденція спостерігалася й у 2022 році порівняно з 2021-м – тоді податкове навантаження збільшилося на 37,2%. Додатково на цей показник впливали зміни у структурі імпорту, пов'язані з коливаннями фізичних обсягів товарів із високою доданою вартістю, коригуванням податкових правил, а також ефективністю адміністрування митних платежів. Зокрема, йдеться про контроль за правильністю декларування, коректністю визначення митної вартості та класифікації товарів, а також обґрунтованістю надання податкових пільг.

У 2023 році загальна сума імпорту, що підлягав оподаткуванню, склала 52,6 млрд доларів, що становило 83% від усього обсягу ввезених товарів.

У 2024 році середнє податкове навантаження на 1 кг таких товарів зросло до 0,51 долара, що на 5% більше, ніж у попередньому році. Загальна вартість імпортованих товарів до України у 2024 році досягла 70,7 млрд доларів, тоді як обсяг експорту становив 41,6 млрд доларів.

Обсяг зовнішньої торгівлі зріс на 13% порівняно з 2023 роком, коли цей показник складав 99,4 млрд доларів.

При цьому обсяг імпорту, що підлягав оподаткуванню, становив \$57,4 млрд, що еквівалентно 81% від загального імпорту.

Побудувавши лінійну лінію тренду, яка показує достовірність $R^2=0,95$, то можемо очікувати, що податкове навантаження на 1 кг оподаткованого імпорту у 2025-2026 році буде зростати (Рис.2.7).

Якщо використовувати нормалізовані значення років (тобто 2020 $\rightarrow$ 1, 2021 $\rightarrow$ 2 і так далі), отримуємо наступний прогноз Податкового навантаження на 1 кг оподаткованого імпорту:

2025 рік – 0,611 дол. США/кг

Проте, якщо взяти до уваги стабільність навантаження за 2023 та 2024, то можемо спостерігати абсолютно інший прогноз на 2025-2026 роки (Рис.2.8).

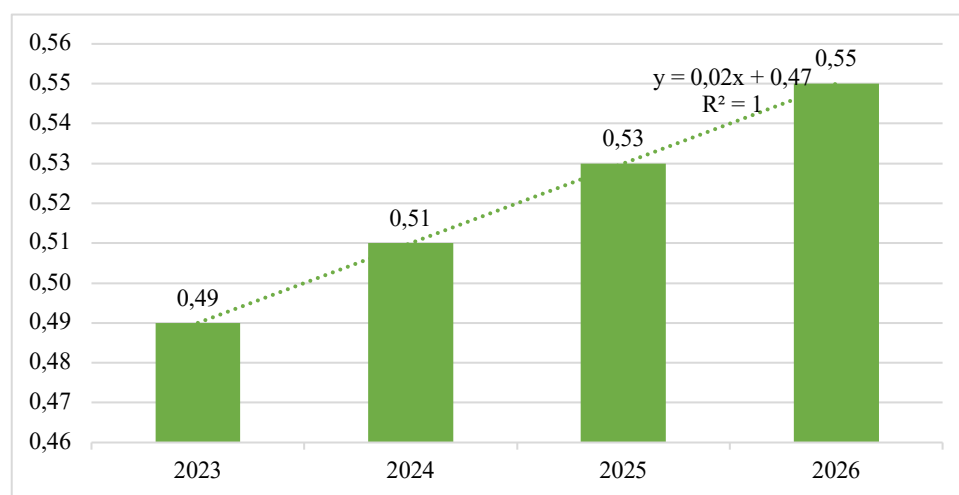

Рисунок 2.8 – Прогноз податкового навантаження на 1 кг оподаткованого імпорту, дол США/ кг на основі 2 останніх періодів.

Джерело: розраховано автором

Якщо податкове навантаження продовжить зростати з такою ж тенденцією, то можна очікувати наступні значення: у 2025 році 0,53 дол. США/кг, а в 2026 – 0,55 дол. США/кг.

Щодо експорту, його структура в 2018–2024 роках також зазнала значних змін під впливом як зовнішніх, так і внутрішніх факторів. Зокрема, на експортні тенденції впливали світові економічні процеси, пандемія COVID-19, зміни в торговельних відносинах та війна, що почалася у 2022 році. Головними експортними товарами залишаються аграрна продукція, метали та хімічна промисловість.

Україна входить до числа провідних світових експортерів зернових культур, зокрема пшениці, кукурудзи та соняшникової олії. Частка агропромислової продукції складала близько 45–50% загального експорту, що підтверджує. Воєнні дії серйозно вплинули на експорт зернових, оскільки блокування портів та руйнування логістичних шляхів ускладнили постачання. Проте впровадження зернового коридору дозволило частково відновити експортні поставки. Уже в 2023 році частка продовольчих товарів у загальному обсязі експорту перевищила 50%.

У структурі зовнішньоторговельного обороту товарами Європейський Союз продовжує займати провідні позиції. Частка цього ринку становить: у загальному експорті з України – 59,5 %, в імпорті – 50,4 %, а загальний товарообіг із ЄС складає 53,8 %.

Попри функціонування зони вільної торгівлі та автономних торговельних пільг, у 2024 році частка ЄС у загальному експорті України знизилася більш ніж на 5 процентних пунктів (з 64,6 % у 2023 році). Це відбулося всупереч тому, що загальні обсяги експорту зросли на 6 %, що у грошовому еквіваленті становить 1,5 млрд доларів США. Це змінило тенденцію першого півріччя 2024 року, коли експорт українських товарів до країн ЄС зменшився приблизно на 9 %, або на 1,1 млрд доларів. Основні категорії продукції, що постачалися до ЄС: промислові товари, показники яких збільшилися на 1 %, а також продукти харчування та напої, обсяг яких зріс на 6 %.

Продовжилося також збільшення постачання європейських товарів на український ринок. Імпорт із ЄС зріс на 9 % у більшості товарних груп, за винятком паливно-мастильних матеріалів, і досяг 35,6 млрд доларів США. Це спричинило розширення дефіциту торговельного балансу з Євросоюзом, який сягнув 10,9 млрд доларів США.

Китай залишався другим за важливістю торговельним партнером України у 2024 році, із загальним обсягом торгівлі в 16,8 млрд доларів США (що становить 14,9 % від усього товарообігу). Імпорт китайської продукції (14,4 млрд доларів США) суттєво переважав український експорт до КНР (2,4 млрд доларів США), що призвело до від'ємного торговельного сальдо в розмірі 12 млрд доларів. У

порівнянні з 2023 роком поставки китайських товарів в Україну зросли на 37,6 %, тоді як український експорт до Китаю скоротився на 0,5 %. При цьому фізичні обсяги експорту до КНР подвоїлися, що пояснюється змінами у структурі товарних поставок.

Одним із показників митної політики країни можна вважати індекс логістичної ефективності (LPI), який очолює Світовий банк. Цей індекс використовується для оцінки ефективності міжнародних ланцюгів постачання. Показники оцінюються за п'ятибальною системою та за кількома окремими характеристиками: ефективність митного оформлення товарів; можливості організації міжнародних перевезень; ефективність місцевої логістичної інфраструктури; контроль і відстеження міжнародних відправлень; внутрішні логістичні витрати; своєчасність доставки товарів до місць призначення [49].

LPI – це інструмент для аналізу та порівняння показників логістичної ефективності, який у інтерактивному форматі допомагає країнам виявляти основні виклики та перспективи у сфері торговельної логістики. Він також дозволяє визначити шляхи покращення її результативності. LPI 2023 дозволяє проводити порівняння в 139 країнах.

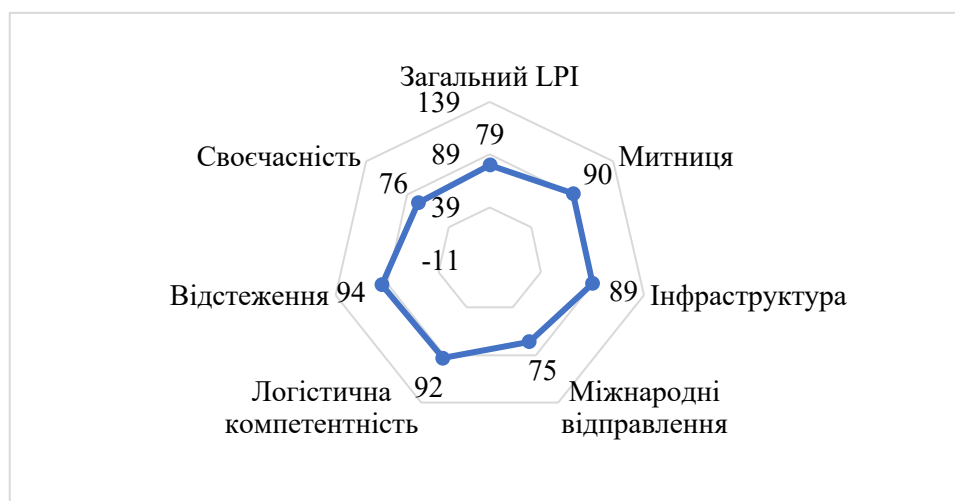

Рисунок 2.9 - Місце України у рейтингу логістичної ефективності

Джерело: побудовано автором за [49]

Україна посіла 79-те місце в рейтингу 2023 року, хоча в 2018 році, коли спостерігалось відчутне покращення економічної ситуації, вона займала 61-ше місце (рис.2.9).

Згідно з індексом ефективності логістики за останні два роки, Україна втратила 19 позицій. Загальний показник LPI України має такі складові:

- митниця (митне оформлення) — 90-те місце; (89 у 2018 р.);
- якість логістичної інфраструктури — 89-те місце; (119 у 2018р.);
- простота організації доставки за конкурентоспроможною ціною — 75 місце, (68 у 2018р.);
- компетентність та якість надання послуг — 92-ге місце; (61 у 2018р.);
- можливість відстеження та контролю товарів — 94-те місце, (52 у 2018 р.);
- своєчасність доставки — 76 місце, (56 у 2018 р.).

Окрім того, на рисунку 2.10 можемо відмітити, що Україна з даними показниками знаходиться на рівні 2,4-3 бали. Показник своєчасності на рівні 3,1 демонструє, що затримки зазвичай коротші, ніж у промислово розвинених країнах, можливо, через тривалі наслідки кризи в ланцюгах постачання 2021–2022 років, перенасичення логістичних шляхів в Європі, а також випередження багатших економік у продуктивності портів і цифровізації наскрізних ланцюгів постачання. Україна демонструють стабільні результати за всіма шістьма компонентами Індексу ефективності логістики.

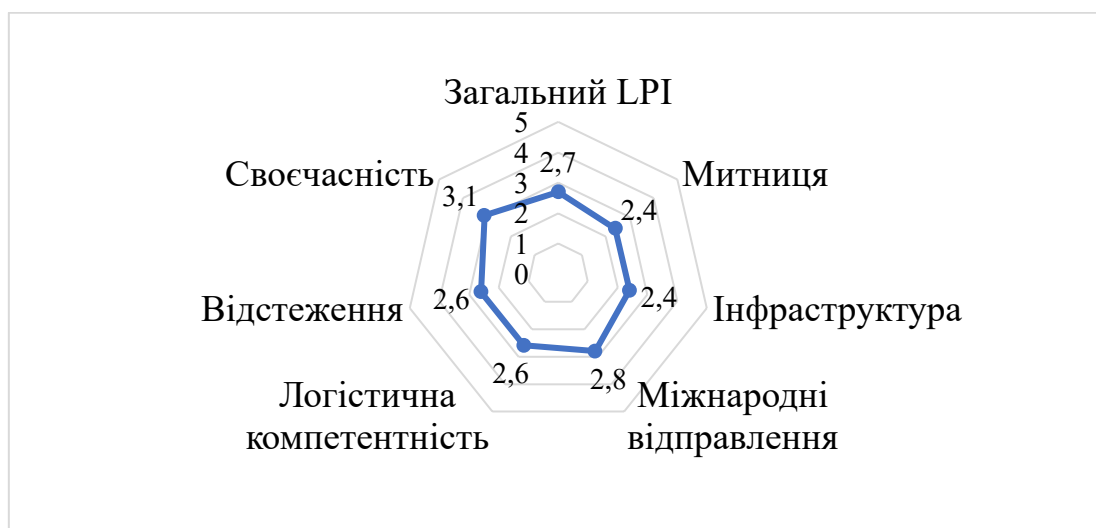

Рисунок 2.10 - Оцінка ефективності логістики України

Джерело: побудовано автором за [49]

Отже, не можемо не відмітити, що на митну політику, а разом з тим і митну логістику негативно вплинуло військове вторгнення росії.

Оптимізація митної політики та системи, зокрема вдосконалення адміністративних процесів, протидія контрабанді та уникненню сплати мит, може суттєво підвищити ефективність митних надходжень. З метою гарантування митної безпеки надання митним органам як оперативних, так і слідчих функцій спрямоване на підвищення ефективності та узгодженості їхньої правоохоронної діяльності.[50, с.261; 51]

Це сприятиме залученню додаткових фінансових ресурсів для підтримки державних програм і реалізації соціально значущих проєктів, що зміцнить економічну стабільність України. Тому необхідно регулярно аналізувати ці процеси та впроваджувати ефективні заходи для покращення функціонування митної системи й зростання бюджетних надходжень.

Митна політика України відіграє ключову роль у регулюванні зовнішньоекономічної діяльності, використовуючи митно-тарифні інструменти для підтримки торговельного балансу, захисту національного виробника та зміцнення конкурентоспроможності вітчизняних товарів.

Зовнішньоекономічна діяльність країни у 2019–2024 роках зазнала значних змін під впливом глобальних криз, пандемії COVID-19 та повномасштабної війни. Це призвело до коливань обсягів експорту й імпорту, зниження виробничої активності та посилення залежності від імпорту енергоресурсів. Зокрема, експорт впав на понад 35% у 2022 році, особливо в металургії та промисловості, проте часткове відновлення відбулося у 2023 році завдяки міжнародній підтримці та розширенню логістичних можливостей.

Структура імпорту змінилася, зросла частка енергоносіїв та технічного обладнання, тоді як митне навантаження на імпортовані товари суттєво зросло. Очікується подальше зростання податкового навантаження на імпорт у 2025–2026 роках.

Україна залишається значним експортером агропродукції, але війна суттєво вплинула на логістичні маршрути, спричинивши необхідність адаптації торговельних відносин, зокрема із Європейським Союзом та Китаєм.

Погіршення митної логістики, спричинене війною, знизило рейтинг України у міжнародному індексі логістичної ефективності. Для покращення ситуації необхідна оптимізація митних процедур, боротьба з контрабандою та спрощення адміністративних процесів, що сприятиме збільшенню митних надходжень та економічної стабільності країни.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

3.1 Проблеми інтеграції митної системи України до ЄС: виклики та перешкоди

Україна активно впроваджує реформи відповідно до Угоди про асоціацію з ЄС, що дозволило Європейській Комісії високо оцінити прогрес країни у митній сфері у Звіті за 2023 рік, опублікованому 18 листопада 2023 року [52]. Згідно з висновками документа, Україна демонструє значну підготовку до інтеграції в Митний союз ЄС [53]. Попри військову агресію, було досягнуто суттєвого прогресу в гармонізації митного законодавства з нормами ЄС. Україна вже підключена до митної інформаційної системи Євросоюзу та застосовує новітню комп'ютеризовану систему транзиту (NCTS). 1 жовтня 2022 року країна приєдналася до Конвенції про спільний транзит, яка заснована на відповідній системі ЄС.

У грудні 2023 року уряд затвердив Національну стратегію доходів до 2030 року, в якій одним із ключових напрямів є вдосконалення митного адміністрування та політики. Основними цілями цієї стратегії є:

- посилення боротьби з корупцією та підвищення рівня довіри до митних структур;
- налагодження ефективної взаємодії з підприємницьким сектором;
- розширення міжнародного співробітництва у митній сфері;
- покращення інституційної спроможності митних органів;
- модернізація IT-систем і технічного забезпечення митного контролю;
- приведення українського митного законодавства у відповідність до норм ЄС;
- зміцнення правоохоронної функції митних служб.

У 2024 році, в рамках інтеграції України до європейського митного простору, заплановані такі кроки:

- удосконалення митних процедур, регулювання митного боргу, запровадження механізмів гарантування та спрощення митного оформлення, а також розробка нового Митного кодексу;
- повноцінне впровадження Фази 5 NCTS і розширення використання спільного транзиту, а також механізму авторизованого економічного оператора (АЕО);
- ухвалення законодавчих ініціатив щодо криміналізації значних обсягів контрабандної діяльності та зміцнення адміністративної спроможності для їх реалізації.

18 березня 2024 року Кабінет Міністрів затвердив План для Ukraine Facility, який стане основою для фінансової підтримки України з боку ЄС у 2024-2027 роках. Євросоюз планує спрямувати 50 млрд євро на потреби держбюджету, стимулювання інвестицій і технічне забезпечення реформ.

Сучасна митна політика формально виглядає ліберальною завдяки застосуванню нетарифного регулювання та встановленим митним тарифам. Однак у сфері виконання митних і прикордонних процедур вона залишається корумпованою та непрозорою, що значно знижує її ефективність [54].

Фінансування в межах Ukraine Facility залежатиме від виконання визначених індикаторів. У 2024 році передбачається реалізація понад 36 ключових показників, що охоплюють покращення управління держфінансами, протидію корупції, ефективне управління державною власністю, розвиток людського капіталу, сприяння бізнесу та модернізацію стратегічних галузей. Митна реформа є частиною ширших змін у державному управлінні, боротьбі з корупцією та покращенні бізнес-клімату. До остаточного запуску Ukraine Facility діятиме перехідний механізм фінансування обсягом 6 млрд євро.

Реалізація амбітного плану щодо гармонізації митної сфери України з європейськими стандартами супроводжується низкою викликів. (Рис.3.1.)

1. Гармонізація законодавства з вимогами ЄС	• Необхідність повної імплементації норм законодавства ЄС, зокрема адаптації митного законодавства, правил юстиції, інтелектуальної власності, екологічних стандартів та культурної спадщини. • Розробка нового Митного кодексу відповідно до європейських норм.
2. Фінансові зобов'язання перед ЄС	• Зміна механізму розподілу митних платежів, включаючи перерахування частини доходів до бюджету ЄС. • Вплив війни на митні надходження: значне зниження доходів порівняно з довоєнним періодом.
3. Проблеми прикордонної інфраструктури	• Після вступу України до ЄС сухопутний кордон Євросоюзу збільшиться на 2000 км, що потребує значних інвестицій у його облаштування. • Необхідність зміцнення системи контролю товарообігу та безпеки.
4. Корупція та антикорупційні заходи	• 38% експортерів та імпортерів у 2023 році відзначили наявність корупції на митниці. • Запровадження Державної антикорупційної програми та заходів у межах Ukraine Facility.
5. Недостатній рівень цифровізації митних процесів	• Потреба у вдосконаленні IT-інфраструктури для повної інтеграції в європейські системи. • Виконання стратегічного плану цифровізації митниці до 2025 року.
6. Проблеми кадрової політики та управління Держмитслужбою	• Відсутність постійного керівництва та необхідність переатестації персоналу. • Низький рівень професійної підготовки кадрів.
7. Динамічність митного законодавства ЄС	• Часті зміни регуляторних норм в ЄС, що вимагає швидкої адаптації українського законодавства. • Відсутність ефективного механізму впливу України на формування митної політики ЄС.

Рисунок 3.1 - Основні проблеми на шляху розвитку митної системи України

Джерело: побудовано автором [52]

До основних із них можна віднести наступні:

1. **Гармонізація національного законодавства з вимогами ЄС.** Для приєднання до ЄС Україна має виконати масштабну роботу з імплементації *acquis communautaire*. Це включає не лише зміни у митному законодавстві (Розділ 29 «Митний союз»), але й адаптацію норм у сферах захисту кордонів (Розділ 24 «Юстиція, свобода та безпека») та інтелектуальної власності (Розділ 7 «Інтелектуальна власність»). Також митне регулювання тісно пов'язане з екологічною політикою (впровадження «вуглецевого мита») і захистом культурної спадщини.

У 2024 році ЄС очікує від України прогресу у сфері митних процедур, митного боргу, гарантій, спрощення митних формальностей та створення нового Митного кодексу. Крім цього, необхідно активніше впроваджувати процедури спільного транзиту та механізм авторизованого економічного оператора (АЕО). Вже здійснено перехід до Фази 5 NCTS та ухвалено закони, що передбачають криміналізацію контрабанди у значних розмірах.

На круглому столі «Українська митниця в умовах вступу до ЄС» (29 березня 2024 року) Міністерство фінансів визначило ключові етапи реформи митниці для вступу України до ЄС у 2030 році (Рис.3.2):

2024 рік	• розробка нового Митного кодексу відповідно до європейського;
2025 рік	• ухвалення цього кодексу;
2026 рік	• прийняття підзаконних актів;
2027 рік	• рік роботи за європейськими стандартами;
2028 рік	• дипломатичні переговори з парламентами країн ЄС;
2029 рік	• завершення всіх переговорних процесів.

Рисунок 3.2 - Ключові етапи реформи митниці для вступу України до ЄС у 2030 році

Джерело: побудовано автором [52]

2. **Зміна механізму розподілу митних платежів.** Одна з ключових змін у фінансовій системі митних платежів стосується перерахування частини митних доходів до бюджету ЄС. Наразі країни-члени залишають собі лише 25% від зібраних мит, решта спрямовується до загального бюджету Євросоюзу [55].

Перед повномасштабним вторгненням Україна збирала близько 1 млрд євро мита. Війна негативно вплинула на економіку, що відобразилося на митних

надходженнях: 23,3 млрд грн у 2022 році та 39,6 млрд у 2023 році. Водночас імпортерний ПДВ, який адмініструє митниця, залишатиметься в бюджеті України [56].

3. **Розширення сухопутного кордону ЄС.** Після вступу України до ЄС загальна протяжність зовнішнього кордону Євросоюзу зросте майже на 2000 км, до понад 16 000 км. Це створює нові виклики щодо облаштування прикордонної інфраструктури, особливо з огляду на необхідність контролю товарообігу та безпеки [57].

4. **Антикорупційні заходи.** Корупція на митниці залишається однією з ключових проблем: у 2023 році її відзначили 38% опитаних експортерів та імпортерів. Для боротьби з цим явищем Україна запроваджує антикорупційні стратегії, зокрема ухвалено Державну антикорупційну програму на 2023–2025 роки та відповідні заходи в межах Ukraine Facility [58].

5. **Розвиток митних ІТ-систем.** Цифровізація митниці – один із пріоритетів ЄС, який має бути реалізований до 2025 року. Україна вже підключилася до NCTS та впроваджує ІТ-інструменти для митного адміністрування [59]. Однак для повної інтеграції до європейської системи потрібно ще значно вдосконалити цифрову інфраструктуру [60].

6. **Реформування кадрової політики Держмитслужби.** Питання перезавантаження Держмитслужби, зокрема проведення переатестації персоналу та призначення Голови служби на постійній основі, є важливим для забезпечення стабільного функціонування митної системи.

7. **Динамічність митного законодавства ЄС.** Митні норми ЄС постійно змінюються, що потребує від України гнучкого підходу та проактивного впровадження змін у законодавстві. Це також відкриває можливості для впливу на формування нових європейських норм.

З огляду на вищезазначені виклики, інтеграція України до ЄС у митній сфері є комплексним і динамічним процесом, що вимагає стратегічного підходу, адаптації законодавства та посилення інституційної спроможності.

3.2 Реформа митної політики України: перспективи інтеграції в митний простір ЄС

Реалізація положень Угоди про асоціацію у сфері митної політики є визначальним чинником інтеграції економіки України до спільного ринку Європейського Союзу. Її впровадження сприятиме спрощенню митних процедур, скороченню витрат бізнесу під час міжнародних торговельних операцій, підвищенню їхньої передбачуваності та, як наслідок, збільшенню обсягів торговельного обороту між Україною та ЄС.

Надання Україні статусу кандидата на вступ до ЄС поставило перед Державною митною службою та урядом важливі завдання, водночас відкривши нові перспективи для створення сучасної митної системи. Виконання Україною Угоди про асоціацію є невіддільною складовою процесу інтеграції до європейського митного простору.

Однак, положення Угоди про асоціацію не містять усіх вимог, які висуваються до країн-кандидатів на вступ до ЄС. Наприклад, значна частина норм Митного кодексу Співтовариства ще не відображена в українському законодавстві, оскільки Угода цього не передбачала. Окрім внесення законодавчих змін, Україна має інтегруватися до митних ІТ-систем ЄС та зміцнити інституційну спроможність Держмитслужби.

Протягом 2024 року Україна мала посилити використання програми Авторизованого економічного оператора (АЕО), що є важливим для взаємного визнання з відповідною програмою ЄС, продовжити розробку митних ІТ-систем, необхідних для членства в ЄС. Також потрібно удосконалити Митний кодекс, особливо щодо митних процедур, спрощення формальностей, попереднього інформування та захисту інтелектуальної власності.

Оновлення ІТ-системи реєстрації зобов'язань торговців є ще одним необхідним кроком. Крім того, Держмитслужба має стати сучасним, ефективним, прозорим органом без корупції, що включає проведення відкритого конкурсу для призначення керівництва та покращення управління персоналом.

Україна також повинна криміналізувати масштабну контрабанду товарів і долучитися до Протоколу про ліквідацію незаконної торгівлі тютюновими виробами. Європейські партнери неодноразово наполягали на необхідності криміналізації контрабандних злочинів. Останні два роки країна досягла значного прогресу в імплементації норм, які сприяють виконанню УА та наближенню до членства в ЄС.

У Звіті Європейської Комісії щодо розширення ЄС у 2024 році було позитивно оцінено досягнення України у виконанні переговорного розділу 29 «Митний союз». Відзначено, що Україна має належний рівень підготовки в цій сфері та досягла вагомego прогресу [61].

З 1 жовтня 2022 року Україна приєдналася до Конвенції про спільний транзит та Конвенції щодо спрощення торговельних формальностей, але рівень використання спільного транзиту залишається низьким. Членство у спільній транзитній системі ЄС дає змогу підприємствам оформлювати товари за єдиною митною декларацією та гарантією без додаткових перевірок на кожному кордоні договірних сторін Конвенції. Це значно прискорює та здешевлює логістичні процеси, усуває необхідність декларування експорту на кордонах ЄС.

Запровадження АЕО спрощує митні процедури для надійних компаній, підвищує конкурентоспроможність українського бізнесу та дозволяє митним органам ефективніше працювати з ризиковими операціями. Взаємне визнання АЕО між Україною та ЄС сприятиме спрощенню бізнес-процесів, зниженню витрат і підвищенню прозорості. Державі це допоможе ефективніше розподіляти ресурси та зосередитися на пріоритетних напрямках контролю.

Інтеграція України до митного законодавства ЄС вимагає ухвалення єдиного адміністративного документа (ЄАД), що уніфікує митні декларації відповідно до стандартів ЄС. Це дозволить спростити імпортно-експортні процедури та транзит товарів між Україною та країнами-учасницями відповідних конвенцій.

Згідно з рекомендаціями Європейської Комісії на 2023 рік [62], Україна мала досягти таких результатів у митній сфері у 2024 році:

- покращити митні процедури, борг та гарантійні механізми;
- своєчасно реалізувати Фазу 5 NCTS та розширити використання спільного транзиту й механізму АЕО;
- ухвалити законодавство щодо криміналізації значних обсягів контрабанди та розбудувати адміністративний потенціал митних органів;
- прискорити цифровізацію митних процесів.

Зобов'язання України щодо митного співробітництва, передбачені Угодою про асоціацію (Додаток XV), включають:

- адаптацію законодавства відповідно до найкращих практик ЄС, зокрема Митного кодексу ЄС;
- імплементацію Конвенцій протягом року з моменту набрання чинності УА;
- посилення захисту прав інтелектуальної власності під час митного контролю.

Зобов'язання України як кандидата на вступ до ЄС є ширшими, ніж вимоги Угоди про асоціацію, адже передбачають повну гармонізацію законодавства з європейськими нормами. Статус АЕО надає підприємствам можливість спрощеного проходження митного контролю, що свідчить про високий рівень довіри митних органів.

Для повноцінного приєднання до європейської транзитної системи необхідно запровадити типи митних декларацій, аналогічні європейським, а також створити сучасну ІТ-інфраструктуру на основі європейських стандартів. Україна вже виконала ці вимоги.

Українське законодавство також має бути приведене у відповідність із Модернізованим Митним кодексом Співтовариства (Регламент 450/2008/ЕС), який встановлює правила щодо переміщення товарів через митний кордон ЄС. Для цього потрібно ухвалити новий Митний кодекс, що включатиме відповідні положення МКС.

Цифровізація митниці є пріоритетом ЄС, і до 2025 року має бути завершена реалізація багаторічного стратегічного плану щодо електронної митниці (MASP-C) [63]. Україна також працює над цифровізацією, але для повної інтеграції в

європейські ІТ-системи необхідне впровадження 33 відповідних технологічних рішень.

Для посилення захисту інтелектуальної власності потрібно імплементувати європейські Директиви, що регулюють цей процес. Законодавчі зміни включають адаптацію Регламенту No1186, Директиви No74 ЄС, а також оновлення норм щодо вивезення культурних цінностей згідно з Регламентом No116/2009.

Ключовим кроком у створенні інституційної основи митної політики стало прийняття урядом у грудні 2018 року рішення щодо реформування системи органів, які реалізують державну податкову та митну політику. Внаслідок цього було засновано Державну митну службу України як окрему виконавчу структуру.

У березні 2019 року урядовою постановою №227 затверджено положення про функціонування Державної митної служби, а вже 2 жовтня того ж року визначено структуру її територіальних органів. Наразі процес інституційного оформлення нової митної системи завершено. Водночас, 17 вересня 2024 року парламент ухвалив закон № 3977-IX, спрямований на реформування митниці [64]. Документ передбачає:

1. Впровадження нового конкурсного механізму відбору керівника Держмитслужби за участю міжнародних експертів, які діятимуть на основі рекомендацій міжнародних організацій (за прикладом відбору в НАБУ, САП та НАЗК).

2. Щорічне незалежне оцінювання ефективності діяльності митної служби, за результатами якого можливе звільнення голови установи у разі негативного висновку.

3. Проведення переатестації всіх працівників митниці, включаючи перевірку доброчесності. Працівники, які не пройдуть атестацію, будуть звільнені.

4. Надання Держмитслужбі більшої автономії щодо кадрових рішень без погодження з Мінфіном щодо середньої керівної ланки.

5. Підвищення рівня заробітних плат для митних працівників з метою підвищення ефективності та незалежності служби.

Крім того, у «Національній стратегії доходів до 2030 року», затвердженій Кабміном, передбачено розширення повноважень митних органів, зокрема щодо здійснення оперативно-розшукової діяльності та досудового розслідування у справах про контрабанду. Питання доцільності надання таких функцій митниці активно обговорюється серед експертів та представників бізнесу.

Оскільки Європейський Союз є митним союзом, інтеграція України до ЄС означатиме значне розширення її зобов'язань. У рамках Угоди про асоціацію передбачалася лише часткова гармонізація митного законодавства України з європейським. Як держава-кандидат, Україна зобов'язана повністю імплементувати Митний кодекс ЄС та всі пов'язані нормативні акти.

Протягом 2024 року Держмитслужба реалізувала низку ініціатив, спрямованих на покращення митної системи України. Зокрема, для гармонізації митного законодавства з європейськими стандартами було ухвалено Закон України №3926-IX, який вносить зміни до Митного кодексу України з метою імплементатії окремих положень Митного кодексу ЄС. Також було прийнято Закон №3977-IX, який визначає нові стандарти проходження служби в митних органах і регламентує атестацію посадових осіб.

Крім цього, здійснено модернізацію IT-інфраструктури відповідно до Довгострокового стратегічного плану цифрової трансформації Держмитслужби. Зокрема, вдалося запровадити автоматизований обмін попередньою митною інформацією з іншими державами, впровадити Систему раннього сповіщення про надзвичайні ситуації, розширити національну програму АЕО та заохотити бізнес до використання спільного транзиту. У межах антикорупційних заходів Держмитслужба приєдналася до Програми ВМО з протидії корупції та сприяння доброчесності в митній сфері (A-CIP), що сприятиме підвищенню прозорості роботи.

Згідно зі Звітом у межах Пакету розширення ЄС на 2024 рік, у 2025 році Україна має [61]:

- Продовжити впровадження змін до Митного кодексу України та завершити підготовку його оновленої версії відповідно до норм ЄС.

- Досягти прогресу в цифровізації митниці.
- Продовжити інтеграцію у спільну транзитну систему NCTS, розширивши поточний етап 5 до фази 6.
- Прискорити процес адаптації Митного кодексу ЄС у національне законодавство та забезпечити спрощення торговельних процедур у співпраці з громадянським суспільством і бізнес-асоціаціями.
- Продовжити реалізацію стратегії цифровізації Держмитслужби.
- Активізувати розвиток та розширення інституту авторизованого економічного оператора (АЕО), що сприятиме визнанню українських підприємств на рівні ЄС.
- Завершити імплементацію Фази 5 NCTS та підготуватися до переходу на Фазу 6.
- Запровадити ефективні механізми державного та громадського контролю над роботою митної служби.

Для Європейського Союзу:

- Підтримати адаптацію Митного кодексу ЄС в українське законодавство.
- Сприяти подальшому становленню нової митної служби України, включаючи надання технічної допомоги, вдосконалення систем управління, навчання кадрів та громадський контроль.
- Допомогти у розробці та впровадженні митних ІТ-рішень і цифровізації процесів Держмитслужби.
- Покращити кадрову політику Держмитслужби через впровадження компетентнісного підходу до управління персоналом, включаючи відбір, оцінку ефективності, навчання та підвищення кваліфікації.

Отже, представимо усі пропозиції в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1 – Пропозиції та перспективи митної політики та інтеграції до ЄС

Пропозиції щодо реформування митної політики:	Перспективи розвитку та інтеграції в ЄС:
• Продовження гармонізації законодавства з Митним кодексом ЄС. • Удосконалення митних процедур, зокрема запровадження єдиного адміністративного документа (ЄАД). • Розширення програми Авторизованого економічного оператора (АЕО). • Цифровізація митної служби та інтеграція до європейських ІТ-систем. • Впровадження нового конкурсного механізму відбору керівництва Держмитслужби. • Щорічне незалежне оцінювання ефективності митної служби. • Посилення боротьби з контрабандою та криміналізація масштабних контрабандних операцій. • Підвищення заробітних плат працівникам митниці для зменшення корупційних ризиків. • Запровадження ефективних механізмів державного та громадського контролю. • Розширення співпраці з бізнесом та громадськими організаціями для покращення регуляторного середовища.	• Завершення оновлення Митного кодексу відповідно до норм ЄС. • Повна імплементація європейських стандартів митного регулювання. • Інтеграція до європейської транзитної системи NCTS (Фаза 6). • Підвищення прозорості та ефективності митних процедур. • Покращення митної логістики завдяки спрощенню транзитних процесів. • Виконання рекомендацій Європейської Комісії щодо митної політики. • Підвищення конкурентоспроможності українського бізнесу завдяки митним спрощенням. • Зміцнення міжнародного співробітництва та залучення технічної допомоги від ЄС. • Завершення цифровізації процесів митного контролю до 2025 року. • Посилення захисту прав інтелектуальної власності згідно з європейськими директивами.

Джерело: систематизовано автором [52; 61; 62]

Реалізація реформ митної служби вимагає оперативності та здатності швидко адаптуватися до нових умов. Необхідне подальше стратегічного планування та системний контроль досягнутих результатів. Це сприятиме не лише вдосконаленню внутрішніх процесів, а й підвищенню ефективності роботи митної служби в умовах глобальних змін. Ці кроки сприятимуть підвищенню прозорості, ефективності та незалежності митної служби України, що є важливим аспектом євроінтеграційного процесу.

ВИСНОВКИ

Аналіз взаємозв'язку митної політики з іншими державними політиками засвідчив її значення для забезпечення економічної стабільності та розвитку міжнародної торгівлі. Взаємодія митної політики з податковою, бюджетною та торговельною політиками визначає загальні економічні напрями держави. Важливим є узгодження митного регулювання з фіскальними механізмами для стимулювання експорту та захисту внутрішнього ринку. Політика імпортного мита відіграє роль у формуванні конкурентоспроможного середовища, створюючи сприятливі умови для національних виробників. У контексті інтеграції до ЄС важливо гармонізувати митну політику з європейськими стандартами. Взаємозв'язок митної та торговельної політик сприяє формуванню ефективної моделі зовнішньоекономічної діяльності. Узгоджене функціонування митних механізмів дозволяє мінімізувати ризики та забезпечувати стабільний розвиток економіки.

Дослідження сутності, функцій та завдань митної політики довело, що вона є багатофункціональним інструментом державного регулювання. Її основними функціями є фіскальна, регуляторна та захисна, що дозволяє контролювати імпортно-експортні потоки. Одним із головних завдань митної політики є забезпечення рівноваги між фіскальними надходженнями та стимулюванням економічного зростання. Важливим є регулювання митних тарифів для підтримки національного виробника та забезпечення справедливих умов конкуренції. Ефективна митна політика також сприяє боротьбі з контрабандою та ухиленням від сплати податків. Використання сучасних технологій дозволяє автоматизувати митні процедури та підвищити ефективність контролю. Узгоджене функціонування митної політики сприяє створенню сприятливих умов для розвитку зовнішньої торгівлі.

Аналіз нормативно-правового регулювання митної діяльності показав, що Україна поступово адаптує своє законодавство до стандартів ЄС. Основними напрямками удосконалення є спрощення митних процедур, автоматизація процесів

та зменшення бюрократичних бар'єрів. Важливою є адаптація Митного кодексу України до європейських норм з метою інтеграції у світову економіку. Прозорість митного адміністрування сприяє зниженню рівня корупції та покращенню інвестиційного клімату. Запровадження цифрових сервісів дозволяє значно прискорити процес митного оформлення. Гармонізація законодавства з міжнародними стандартами покращує умови для зовнішньоторговельної діяльності. Подальше вдосконалення нормативно-правової бази є важливим кроком у євроінтеграційному процесі.

Дослідження основних показників митної політики України свідчить про її суттєвий вплив на формування державного бюджету. Надходження від митних платежів складають значну частину доходів держави, забезпечуючи фінансування соціальних та економічних програм. Однак варто зазначити, що високий рівень митного навантаження може створювати бар'єри для зовнішньої торгівлі. Динаміка митних надходжень залежить від стану економіки, політики імпорту та міжнародних торговельних угод. Важливим є оптимальне поєднання митного регулювання та економічного розвитку країни. Використання аналітичних методів дозволяє прогнозувати зміни у митній сфері та ефективно коригувати політику. Підвищення прозорості митних процедур є важливим напрямом вдосконалення митного регулювання.

Визначення ролі митної політики у зовнішньоекономічній діяльності підтвердило її ключову роль у регулюванні міжнародної торгівлі. Інструменти митного регулювання впливають на обсяги експорту та імпорту, а також на конкурентоспроможність національної продукції. Лібералізація митного регулювання сприяє залученню іноземних інвестицій та розвитку виробництва. Укладення міжнародних торговельних угод дозволяє розширювати ринки збуту для вітчизняних товарів. Гармонізація митної політики з міжнародними стандартами сприяє спрощенню процедур та зниженню витрат для бізнесу. Важливим є врахування світових тенденцій у митному регулюванні. Підвищення ефективності митної політики сприяє інтеграції України у глобальні економічні процеси.

Виявлені основні проблеми митної політики України свідчать про наявність значних бюрократичних бар'єрів та недостатнього рівня автоматизації митних процедур. Вплив зовнішніх факторів, таких як війна та глобальні економічні кризи, ускладнює реалізацію ефективної митної політики. Важливим викликом залишається гармонізація митного законодавства з європейськими стандартами та усунення корупційних ризиків. Недостатня прозорість митних процедур негативно впливає на довіру бізнесу та міжнародних партнерів до митної системи України. Крім того, необхідно посилювати контроль за митними платежами та запроваджувати нові механізми боротьби з контрабандою. Використання цифрових технологій та автоматизація митного контролю можуть значно підвищити ефективність процесів. Загалом, вирішення зазначених проблем сприятиме покращенню економічної стабільності та міжнародного іміджу країни.

Запропоновані напрями удосконалення митної політики України включають цифровізацію митних процедур та вдосконалення механізмів контролю за митними операціями. Автоматизація процесів дозволить знизити рівень корупції, прискорити митне оформлення та мінімізувати людський фактор у прийнятті рішень. Важливим напрямом є адаптація митного законодавства до вимог ЄС, що сприятиме спрощенню міжнародної торгівлі та інтеграції України до світових економічних структур. Крім того, необхідно запровадити сучасні аналітичні системи для прогнозування змін у митній сфері та ефективного управління ризиками. Посилення митного контролю має супроводжуватися розширенням співпраці з міжнародними організаціями та країнами-партнерами. Також важливим є впровадження навчальних програм для працівників митної служби з метою підвищення їх кваліфікації та компетентності. У сукупності, реалізація цих заходів сприятиме модернізації митної системи України та підвищенню її ефективності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Уманців Ю. М., Міняйло О. І., Лебедева Л. В. Економічна політика держави : навч. посіб. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2020. 480 с.
2. Економічна політика : навч. посіб. / [О. О. Беляєв, А. С. Бебело, М. І. Дибя та ін.]. Київ : КНЕУ, 2007. 254 с.
3. Господарський кодекс України : Кодекс України; Закон, Кодекс від 16.01.2003 № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>. (дата звернення: 8.03.2025).
4. Яковенко Р. В. Державне регулювання економіки : конспект лекцій. Кіровоград : КНТУ, 2012. 40 с. : іл.
5. Москаленко О. Економічна політика держави як інструмент реалізації стратегічних цілей економічного розвитку. *Вісник THEU*. 2012. № 2. С. 46–56.
6. Чередніченко А. Політика і економіка. Політична енциклопедія. редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. Київ : Парламентське видавництво, 2011. С. 569.
7. Бюджетна система : підруч. / за наук. ред. В. М. Федосова, С. І. Юрія. Київ : Центр учб. літератури ; Тернопіль : Екон. думка, 2012. 871 с.
8. Податкова політика: теорія, методологія, інструментарій : навч. посіб. / за ред. Ю. Іванова, І. Майбурова. Харків : ІНЖЕК, 2010. 492 с.
9. Коровій В. В. Грошово-кредитна політика в умовах економічних перетворень. *Проблеми економіки*. 2020. № 3 (45). С. 167–175.
10. Даценко В. Сутність та основні складові економічної політики. *Матеріали конференцій МЦНД*, (12.07.2024; Хмельницький, Україна), 2024. С. 18–19. DOI: <https://doi.org/10.62731/mcnd-12.07.2024.001>. (дата звернення: 21.03.2025).
11. Мельник Т. М., Дьяченко О. В., Зубко О. В. Митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності : підруч. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2014. 600 с.
12. Кийда Л. І., Шевченко Н. І. Особливості реалізації державної митної політики в Україні. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2020. № 4. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1688> (дата звернення: 17.03.2025).

13. Митна політика та митна безпека України : монографія / за заг. ред. П. В. Пашка, І. Г. Бережнюка. Хмельницький : ПП Мельник А. А., 2013. 338 с.
14. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. *Голос України*. 2010. № 229–230. С. 1–56.
15. Бороденко Т. М., Левченко К. М. Митна політика України в умовах повномасштабної війни. *Міжнародний науковий журнал «Грааль науки»*. 2023. № 27. С. 97–102. DOI: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.12.05.2023.009>. (дата звернення: 18.03.2025).
16. Митна справа : підручник / [А. І. Крисоватий, С. Д. Герчаківський, О. Б. Дем'янюк та ін.]; за ред. А. І. Крисоватого. Тернопіль : ВПЦ «Екон. думка ТНЕУ», 2014. 540 с.
17. Бережнюк І. Г. Аналіз сучасних концепцій економічної безпеки держави. *Вісник Академії митної служби України*. 2009. № 1. С. 69–80.
18. Ківалов С. В., Кормич Б. А. Митна політика України : підручник. Одеса : Юридична література, 2001. 256 с.
19. Курасова Е. Теоретико-методологічні підходи до визначення поняття "митна політика". *Вісник Академії митної служби України*. 2003. № 2. С. 9–15.
20. Гребельник О. П. Основи митної справи : навч. посібник. Київ : Центр навч. літ-ри, 2003. 600 с.
21. Іванов С. Адміністративно-правовий механізм реалізації державної митної політики в Україні : автореф. кваліф. роботи ... докт. юрид. наук. ХНУВС, 2018. 45 с.
22. Гуцул І. А. Митна політика у фіскальному просторі України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Економіка і менеджмент»*. 2015. Вип. 10. С. 232–234.
23. Митний кодекс України : Кодекс України; Закон, Кодекс від 13.03.2012 № 4495-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>. (дата звернення: 21.03.2025).

24. Найденко О. Є., Тихомирова Д. В. Роль митних платежів в митній політиці України. *Інфраструктура ринку*. 2021. Вип. 60. С. 180–185. DOI: <https://doi.org/10.32843/infrastruct60-32>. (дата звернення: 15.03.2025).
25. Про затвердження Положення про Міністерство фінансів України : Постанова Кабінету Міністрів України від 20.08.2014 № 375. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/375-2014-п#Text>. (дата звернення: 16.03.2025).
26. Бюджетна декларація на 2025-2027 роки. URL: https://mof.gov.ua/uk/budget_declaration_for_2025-2027-733. (дата звернення: 18.03.2025).
27. Гуменюк О. Г. До питання про основні принципи митного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2016. Вип. 16. С. 113–116.
28. Резнік Н. П., Боровик Т. В. Митна справа та митна політика держави. *Молодий вчений*. 2022. № 9 (109). С. 162–165. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2022-9-109-34>. (дата звернення: 23.03.2025).
29. Стеценко О. М. Основні аспекти розвитку митної політики України. *Агросвіт*. 2012. № 20. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/20_2012/6.pdf. (дата звернення: 23.03.2025).
30. Коментар до Митного кодексу України / під ред. І. Н. Похомова. – 3-тє вид., переробл. та доповн. – Харків: Одиссей, 2011. 654 с.
31. Пашко П. В. Функції митної політики. *Вісник Академії митної служби України. Серія: Економіка*. 2009. № 1. С. 16-22. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vamsue_2009_1_7. (дата звернення: 06.04.2025).
32. Глуха Г. Я. Митна політика як фактор економічного зростання країни. *Проблеми економіки*. 2012. № 3. С. 20-25.
33. Єгоров О. Б. Митна економіка (Україна – СОТ – ЄС) [Текст] : посібник. – Одеса: ПЛАСКЕ ЗАТ, 2005. – 226 с.
34. Приймаченко Д. В. Митна політика держави та її реалізація митними органами: монографія. – Дніпропетровськ: Академія митної служби України, 2006. – 332 с.

35. Погрішук Г., Бей С. Формування та реалізація митної політики України. *Економіка та суспільство*. 2022. № 40. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-74>. (дата звернення: 07.04.2025).

36. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991 № 959-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text>. (дата звернення: 07.04.2025).

37. Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту: Закон України від 22.12.1998 № 330-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/330-14#Text>. (дата звернення: 08.04.2025).

38. Про внесення змін до Митного кодексу України щодо імплементації деяких положень Митного кодексу Європейського Союзу: Закон України від 22.08.2024 № 3926-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3926-20#Text>. (дата звернення: 10.04.2025).

39. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk/customs-policy>. (дата звернення: 10.04.2025).

40. Про внесення змін до Митного кодексу України та інших законів України щодо деяких питань виконання глави 5 розділу IV Угоди про асоціацію між Україною та ЄС: Закон України від 28.07.2022 № 2510-IX: станом на 15.08.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2510-20#Text> (дата звернення: 24.03.2025).

41. Дорофєєва Л. М. Зближення митного законодавства України та Євросоюзу: вимоги сьогодення. *Теорія та практика адаптації законодавства України до законодавства ЄС*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 08 черв. 2018 р. – Київ, 2018. С. 121-124.

42. Дорофєєва Л. М., Корнева Т. В. Адміністративно-правова діяльність Держмитслужби в умовах війни і перспективи євроінтеграції. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 5. С. 245-250. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.05.45>. (дата звернення: 18.04.2025).

43. Open budget. Державний веб-портал бюджету для громадян. URL: <https://openbudget.gov.ua/> (дата звернення: 20.03.2025).

44. Казначейська служба України. Звіти про виконання державного бюджету України. URL: <https://www.treasury.gov.ua/> (дата звернення: 23.03.2025).
45. Державна митна служба України. Офіційний сайт. URL: <https://customs.gov.ua/en/> (дата звернення: 15.04.2025).
46. Business Intelligence – Показники зовнішньої торгівлі України. Державна митна служба України. URL: <https://bi.customs.gov.ua/uk/trade/> (дата звернення: 10.04.2025).
47. Гребельник О. П. Основи зовнішньоекономічної діяльності: підручник. 3-тє вид., перероб. і доп. Київ: Центр учбової літератури, 2008. 432 с.
48. Статистика зовнішнього сектору. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external> (дата звернення: 18.04.2025).
49. Logistics Performance Index — World Bank Group. URL: <https://lpi.worldbank.org>. (дата звернення: 28.04.2025).
50. Титор В., Заяц В., Кекіш І. Організаційно-структурне забезпечення оперативно-розшукової діяльності митних органів. *Світ фінансів*. 2021. № 1(66). С. 249–263. URL: <http://sf.wunu.edu.ua/index.php/sf/article/view/1432/1438>. (дата звернення: 24.04.2025).
51. Дорофєєва Л. М. Взаємодія митних та правоохоронних органів у питаннях протидії контрабанді. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2024. Т. 2, № 85. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.85.2.48>. (дата звернення: 24.04.2025).
52. Звіт ЄК щодо України за 2023 рік. URL: https://eu-ua.kmu.gov.ua/wp-content/uploads/22506-SWD_2023_699-Ukraine-report_ENG-UKR.pdf. (дата звернення: 19.04.2025).
53. Бороденко Т. М. Європейський вектор в митному адмініструванні України. *Міжнародний науковий журнал «Грааль науки»*. 2023. № 24. С. 132-139. URL: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.17.02.2023.021>. (дата звернення: 5.04.2025).
54. Гребельник О. П., Косяк О. В. Становлення та еволюція митної політики під час незалежності України. *Актуальні дослідження правової та історичної науки: матеріали Міжнародної наукової інтернет-конференції* (м. Тернопіль, Україна – м.

Ополе, Польща, 12–13 жовтня 2023 р.). Тернопіль: ФО-П Шпак В. Б., 2023. Вип. 54. С. 68.

55. Customs duties. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/eu-budget/long-term-eu-budget/2021-2027/revenue/own-resources/customs-duties_en.

(дата звернення: 13.04.2025).

56. Eur-lex. URL: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/glossary/own-resources.html>. (дата звернення: 15.04.2025).

57. Протяжність кордонів. URL: <https://europewb.org.ua/protyazhnist-kordoniv-ukrayiny/>. (дата звернення: 14.04.2025).

58. Антикорупційна програма. URL: <https://customs.gov.ua/antikoruptionsiina-programa>. (дата звернення: 19.04.2025).

59. Герчаківський С. Імплементация NCTS в Україні: проблемні аспекти та перспективи. *Дев'ять Всеукраїнські наукові читання пам'яті С. І. Юрія: зб. наук. пр.* Тернопіль, 17 листопада 2023 року. С. 35-38.

60. План для Ukraine Facility 2024–2027. URL: <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/wp-content/uploads/2024/03/plan-ukraine-facility.pdf>. (дата звернення: 23.04.2025).

61. Ukraine Report 2024. URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/ukraine-report-2024_en. (дата звернення: 24.04.2025).

62. COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT. Ukraine 2024 Report. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/1924a044-b30f-48a2-99c1-50edeac14da1_en?filename=Ukraine%20Report%202024.pdf. (дата звернення: 18.04.2025).

63. Бороденко Т. М., Гапонюк М. А. Трансформація митниці: фактори появи електронної митниці. *Міжнародний науковий журнал «Грааль науки»*. 2023. № 26. С. 54-63. URL: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.14.04.2023.005>. (дата звернення: 24.04.2025).

64. Закон України «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо встановлення особливостей проходження служби в митних органах та проведення

атестації посадових осіб митних органів» від 17.09.2024 № 3977-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3977-20#Text>. (дата звернення: 8.04.2025).

65. Yereshko K., Khoma O., Pyslytsia A. Digitalization of customs procedures: current prospects. *Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University*. 2024. № 2. pp. 103-115. DOI: <https://doi.org/10.15330/jpnu.11.2.103-115>.

66. Рудик Н. В., Славкова А. А., Захожай К. В. Вплив митного регулювання на зовнішньоекономічну діяльність в умовах кризових потрясінь. *Бізнес Інформ*. 2025. №1. С. 208–219. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2025-1-208-219>

Звіт подібності

метадані

Назва організації

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman KNEU

Заголовок

VOVCHKO-plagiat

Автор

Науковий керівник / Експерт

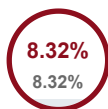
Вовчко Вероніка Андріївна.е.н., проф. Гапонюк М.А.

підрозділ

кафедра фінансів імені Віктора Федосова

Обсяг знайдених подібностей

Коефіцієнт подібності визначає, який відсоток тексту по відношенню до загального обсягу тексту було знайдено в різних джерелах. Зверніть увагу, що високі значення коефіцієнта не автоматично означають плагіат. Звіт має аналізувати компетентна / уповноважена особа.

КП 1

25

Довжина фрази для коефіцієнта подібності 2

КП 2

12619

Кількість слів

КЦ

98138

Кількість символів

Тривога

У цьому розділі ви знайдете інформацію щодо текстових спотворень. Ці спотворення в тексті можуть говорити про МОЖЛИВІ маніпуляції в тексті. Спотворення в тексті можуть мати навмисний характер, але частіше характер технічних помилок при конвертації документа та його збереженні, тому ми рекомендуємо вам підходити до аналізу цього модуля відповідально. У разі виникнення запитань, просимо звертатися до нашої служби підтримки.

Заміна букв		83
Інтервали		0
Мікропробіли		1
Білі знаки		0
Парафрази (SmartMarks)		82

Подібності за списком джерел

Нижче наведений список джерел. В цьому списку є джерела із різних баз даних. Копір тексту означає в якому джерелі він був знайдений. Ці джерела і значення Коефіцієнту Подібності не відображають прямого плагіату. Необхідно відкрити кожне джерело і проаналізувати зміст і правильність оформлення джерела.

10 найдовших фраз

Колір тексту

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	НАЗВА ТА АДРЕСА ДЖЕРЕЛА URL (НАЗВА БАЗИ)	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
1	https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/07995e35-1a3e-4a55-aded-b4026355e46d/content	37 0.29 %
2	https://download.qdpro.com.ua/ru/news/rezultati-vikonannya-mitnimi-organami-fiskalnoyi-funkciji-u-2024-roci	30 0.24 %
3	KhomaO-plagiat 11/29/2024 Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman KNEU (кафедра фінансів імені Віктора Федосова)	25 0.20 %

4	https://download.qdpro.com.ua/ru/news/rezultati-vikonannya-mitnimi-organami-fiskalnoyi-funkciyi-u-2024-roci	24 0.19 %
5	Формування митної політики як складової розвитку економічної політики держави 5/8/2025 Kharkiv National University of Economics named after S.Kuznets (KNUE) (KNUE)	23 0.18 %
6	Д-МММ-23-1_Максимович Сергій 12/17/2024 State Tax University (Кафедра митної справи та товарознавства)	20 0.16 %
7	Наукова робота Еустома 4/14/2025 Stepan Gzhytskyi National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies Lviv (Спеціалізовані вчені ради)	20 0.16 %
8	https://download.qdpro.com.ua/ru/news/rezultati-vikonannya-mitnimi-organami-fiskalnoyi-funkciyi-u-2024-roci	20 0.16 %
9	http://fdialogue.iier.com.ua/wordpress/wp-content/uploads/2024/06/IER_Future_of_Ukr_Customs_final.pdf	19 0.15 %
10	https://download.qdpro.com.ua/ru/news/rezultati-vikonannya-mitnimi-organami-fiskalnoyi-funkciyi-u-2024-roci	19 0.15 %

з бази даних RefBooks (0.00 %)

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	ЗАГОЛОВОК	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
------------------	-----------	--

з домашньої бази даних (1.69 %)

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	ЗАГОЛОВОК	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
1	KhomaO-plagiat 11/29/2024 Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman KNEU (кафедра фінансів імені Віктора Федосова)	160 (16) 1.27 %
2	Severyn_plagiat 5/29/2024 Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman KNEU (кафедра фінансів імені Віктора Федосова)	28 (2) 0.22 %
3	KarachunI-plagiat 6/15/2024 Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman KNEU (кафедра фінансів імені Віктора Федосова)	11 (1) 0.09 %
4	OhorodnichukK-plagiat 5/30/2024 Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman KNEU (кафедра фінансів імені Віктора Федосова)	7 (1) 0.06 %
5	MorozK-plag 5/30/2024 Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman KNEU (кафедра фінансів імені Віктора Федосова)	7 (1) 0.06 %

з програми обміну базами даних (1.75 %)

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	ЗАГОЛОВОК	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
------------------	-----------	--

1	Д-МММ-23-1_Максимович Сергій 12/17/2024 State Tax University (Кафедра митної справи та товарознавства)	45 (3) 0.36 %
2	Формування митної політики як складової розвитку економічної політики держави 5/8/2025 Kharkiv National University of Economics named after S.Kuznets (KNUE) (KNUE)	42 (3) 0.33 %
3	Наукова робота Еустома 4/14/2025 Stepan Gzhytskyi National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies Lviv (Спеціалізовані вчені ради)	32 (2) 0.25 %
4	24Bomchak.pdf 5/14/2024 Odessa National Economic University (Odessa National Economic University)	20 (2) 0.16 %
5	СИСТЕМА МЕНЕДЖМЕНТУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА 6/1/2024 International University of Economics and Humanities named after Academician Stepan Demianchuk (International University of Economics and Humanities named after Academician Stepan Demianchuk)	18 (3) 0.14 %
6	Удосконалення митної політики держави як складової фінансової політики 11/29/2024 Kharkiv National University of Economics named after S.Kuznets (KNUE) (KNUE)	17 (2) 0.13 %
7	2024_ФЕБА_Довгалик_магістр 12/1/2024 Ukrainian national aviation university (ФЕБА Кафедра Економіки та бізнес-технологій)	14 (2) 0.11 %
8	2024_073_Савчук Л.В. 12/11/2024 Lutsk National Technical University (Lutsk National Technical University)	12 (2) 0.10 %
9	Дисертація робочий варіантdocx 3/1/2021 Publishing House "Helvetica" (Видавничий дім "Гельветика")	11 (2) 0.09 %
10	Бондар Ю.О._магістр_ЗПУА-6-23_наук. кер_Орел_Ю.Л._Електронне декларування як чинник протидії корупції в Україні 12/19/2024 V. N. Karazin Kharkiv National University (KKNU) (HHI Інститут державного управління)	10 (1) 0.08 %

з Інтернету (4.88 %)

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	ДЖЕРЕЛО URL	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
1	https://download.qdpro.com.ua/ru/news/rezultati-vikonannya-mitnimi-organami-fiskalnoyi-funkciyi-u-2024-roci	139 (8) 1.10 %
2	http://fdialogue.ier.com.ua/wordpress/wp-content/uploads/2024/06/IER_Future_of_Ukr_Customs_final.pdf	107 (9) 0.85 %
3	https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/07995e35-1a3e-4a55-aded-b4026355e46d/content	62 (3) 0.49 %
4	https://www.civic-synergy.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/Integratsiya-u-ramkah-asotsiatsiyi_dynamika-vykonannya-Ugody-mizh-Ukrayinoyu-i-YES.pdf	51 (5) 0.40 %
5	https://www.pwc.com/ua/uk/publications/tax-and-legal-alert/2024/amendments-customs-code-for-business.html	42 (4) 0.33 %
6	https://magistr.ua/works/45/1031034/	39 (4) 0.31 %
7	https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/u-serpni-2023-roku-nadkhodzhennia-mitnikh-platezhiv-demonstruiut-stabilnu-dinamiku-zrostantnia-1284	32 (3) 0.25 %

8	https://docplayer.net/73287143-Seriya-mitna-sprava-v-ukrayini.html	18 (2) 0.14 %
9	http://nauka.nlu.edu.ua/download/diss/Kalinichenko/d_Kalinichenko.pdf	17 (2) 0.13 %
10	https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/download/5585/5468	16 (1) 0.13 %
11	http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/47535/1/%D0%A2%D0%B8%D1%82%D0%BE%D1%80%20%D0%92.pdf	14 (2) 0.11 %
12	https://www.slideshare.net/slideshow/i-9d8c/269662026	14 (2) 0.11 %
13	https://www.mnau.edu.ua/files/nauk_rob/studentresearchjournal092.pdf	13 (2) 0.10 %
14	http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/44294/1/%D0%9B%D0%B8%D1%82%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B5%D1%86%D1%8C_original_04022022_084449.pdf	12 (2) 0.10 %
15	https://ir.kneu.edu.ua/bitstreams/78adcab3-b6c5-45aa-8275-fc571c151008/download	12 (1) 0.10 %
16	https://zn.ua/ukr/reforms/ternistij-shljakh-ukrajinskoji-mitnitsi-do-jes.html	11 (1) 0.09 %
17	https://chasopys-ppp.dp.ua/index.php/chasopys/article/view/610	10 (1) 0.08 %
18	https://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Collegium/2023/30-2_2023/850.pdf	7 (1) 0.06 %

Список прийнятих фрагментів (немає прийнятих фрагментів)

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	ЗМІСТ	КІЛЬКІСТЬ ОДНАКОВИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
------------------	-------	---------------------------------------